UNGDOMSSPRÅK I ROMANEN *ROSKISPRINSSI* OCH DESS ÖVERSÄTTNING *SOPÅKARPRINSEN*

Riitta Jaakkonen

Pro gradu-avhandling i svenska språket
Institutionen för språk
Jyväskylä universitet
Våren 2005

URN:NBN:fi:jyu-2005141

ABSTRAKT

JYVÄSKYLÄ UNIVERSITET

Humanistiska fakulteten	Svenska språket, Institutionen för språk
Författare Riitta Jaakkonen	
Titel Ungdomsspråk i romanen *Roskisprinssi* och dess översättning *Sopåkarprinsen*	
Ämne svenska språket	Typ av avhandling pro gradu
Årtal 2005	Sidoantal 64

Referat

Syftet med denna undersökning är att redogöra för hurdant det är att översätta ungdomsspråk. Vilka lösningar kan översättaren använda då det blir svårigheter med översättandet och hur noggrant är det möjligt att översätta den ungdomsspråkliga stilen? När måste man utelämna ungdomsspråkligheten av meningen och när kan man lägga till den fast den inte finns i originalmeningen?

I teoridelen behandlas översättning och ungdomsspråk. Rörande översättning koncentrerar man t.ex. på olika översättningsinriktningar, översättning mellan finska och svenska samt på översättning av skönlitteratur. Ungdomsspråket behandlas som underkategorier: själva ungdomsspråket, slang och vardagsspråk.

Som undersökningsmaterial används Tuija Lehtinens roman *Roskisprinssi* (1991) och dess översättning till svenska, *Sopåkarprinsen* (2002). Exempelmeningarna kategoriseras till tre olika grupper: i den första gruppen är endast de finska meningarna ungdomsspråkliga, i den andra gruppen har endast de översatta meningarna ungdomsspråkliga drag och i den tredje gruppen finns fall där både de finska och de svenska meningarna är ungdomsspråkliga.

Analysen bevisar att formellt ekvivalent översättning av ungdomsspråk ibland är möjligt. Det finns emellertid fall där de ungdomsspråkliga dragen inte har kunnat översättas och fall där översättaren har använt denna stil fast författaren inte har gjort så. Översättaren själv är alltså den som fattar beslut om hur han vill förmedla den ungdomsspråkliga stilen till läsare av översättningen.

Uppslagsord översättning, ungdomsspråk, talspråk, vardagsspråk

Bibliotek/Förvaringsplats Aalto bibliotek

Övriga uppgifter

INNEHÅLL

1 INLEDNING ... 4
2 OM ÖVERSÄTTNING ... 6
2.1 Historia ... 6
2.2 Översättningsinriktningar ... 7
2.3 Svårigheter med översättning ... 8
2.4 En bra översättare ... 10
2.5 Översättning mellan finska och svenska ... 11
2.6 Översättning av skönlitteratur ... 12
3 OM UNGDOMSSPRÅK ... 13
3.1 Historia ... 13
3.2 Hur ser ungdomsspråk ut? ... 14
3.3 Vilka anses vara ungdomar? ... 15
3.4 Slang ... 15
3.5 Vardagsspråk ... 16
4 MATERIAL OCH METOD ... 17
4.1 Material ... 17
4.2 Metod ... 19
5 DET FINSKA UNGDOMSSPRÅKET ... 20
5.1 Avvikelser från skriftspråket ... 20
5.2 Räkneord ... 22
5.3 Klädsel ... 23
5.4 Boende och byggnader ... 25
5.5 Adjektiv ... 26
5.6 Diverse ... 28
6 DET SVENSKA UNGDOMSSPRÅKET ... 30
6.1 Avvikelser från skriftspråket ... 30
6.2 Anglicismer ... 32
6.3 Kroppsdelar ... 34
6.4 Boende och byggnader ... 37
6.5 Mat ... 38
6.6 Adjektiv och affix ... 40
6.7 Diverse ... 41
7 UNGDOMSSPRÅK PÅ BÅDA SPRÅK ... 43
7.1 Svordomar ... 44
7.2 Benämningar på människor ... 46
7.3 Kriminalitet ... 48
7.4 Drickande ... 50
7.5 Adjektiv och affix ... 52
7.6 Diverse ... 54
7.7 Ungdomsspråk på olika sätt ... 56
8 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION ... 60
LITTERATUR ... 62

1 INLEDNING

Jag anser att översättning är intressant och viktigt. Böckerna (och även annat material) översätts hela tiden så att människorna överallt i världen kan läsa dem. Översättandet i sig själv är en svår och komplicerad process. Man måste ta hänsyn till flera olika frågor, t.ex. läsare, stilen av texten osv. Då man översätter en text som är helt skriven i en viss stil, bör man vara mycket noga med att den översatta versionen förmedlar samma stämning på samma stil som den ursprungliga texten. En sådan stil kan vara t.ex. ungdomsspråk.

Ungdomsspråk är också ett intresseväckande ämne. Ungdomar har ett eget sätt att tala och på samma sätt som t.ex. dialekter, varierar också ungdomsspråket i olika delar av landet och i olika länder. T.ex. de svenskspråkiga ungdomarna i Finland och i Sverige har mycket stora skillnader i terminologin. Man har forskat något i ungdomsspråk. Förr riktade man intresset mest mot skol- och gatupojkar och deras sätt att tala, men nuförtiden studerar man också ungdomsspråk i allmänhet. Forskning av detta tema har emellertid inte varit så stort som forskning av översättande och därför finns det mycket mera litteratur om översättandet än om ungdomsspråket.

Syftet med denna pro gradu-avhandling är att ta reda på hurdant det är att översätta ungdomsspråk. Man har forskat något i översättning av ungdomsspråk. Det finns åtminstone några pro gradu-avhandlingar där översättning av ungdomsspråk är (åtminstone) en del av forskningsobjektet. Ofta studerar man både barn- och ungdomslitteratur samt dess översättning. Det finns t.o.m. ett pris för översättning av ungdomsspråk, German Youth Literature Translation Prize. Jag anser att detta ämne är intressant, jag vill ta reda på vilka lösningar översättaren kan använda i översättningsprocessen och vilka synpunkter man måste ta hänsyn till när man översätter ungdomsspråk från källspråk till målspråk.

I teoridelen skall jag ge en allmän blick i översättning och ungdomsspråk. Beträffande översättning skall jag behandla bl.a. dess historia och problematiken gällande översättning mellan finska och svenska. Översättning av skönlitteratur avviker från t.ex. översättning av tekniska bruksanvisningar och därför skall jag även redogöra för några skönlitterära översättningsmetoder. Vad angår ungdomsspråket skall jag också ta med historia och

dessutom beskriver jag hur detta språk ser ut. Ungdomarna anses ofta tala slang men vardagsspråket tillhör också deras sätt att tala och därför skall jag skriva även om båda dessa ämnen.

Jag har valt två böcker som forskningsobjekt: *Roskisprinssi* av Tuija Lehtinen och dess översättning till svenska, *Sopåkarprinsen*, som är översatt av Berndt Zilliacus. Jag har läst båda böcker och extraherat ur texterna olika ord och uttryck som tillhör ungdomsspråket. I kapitel 4 skall jag berätta om materialet och sammanfattningsvis redogöra för innehållet av *Roskisprinssi*. Utöver det presenterar jag även författaren och översättaren samt deras tankar om att skriva på eller översätta ungdomsspråk. Man måste ju veta någonting om ungdomarnas värld och särskilt om deras sätt att tala innan man kan börja skriva (eller översätta) någonting på ungdomsspråk. Ytterligare skall jag presentera forskningsmetoderna.

I kapitlen 5, 6 och 7 skall jag avrapportera forskningsarbetet och diskutera dess resultat. Huvudsakligen koncentrerar jag mig på att forska i hur man lyckas (eller lyckas inte) med att komma på med formellt ekvivalenta översättningsmotsvarigheter för ungdomsspråkliga ord och uttryck. Om den källspråkliga meningen innehåller ungdomsspråkliga drag som inte kan översättas på något sätt, vad kan översättaren då göra? I det sista avsnittet, 7.7, skall jag emellertid studera sådana exempelmeningar där de ungdomsspråkliga dragen inte har kunnat översättas ”direkt” utan på omvägar. Jag skall ta reda på hurdana lösningar översättaren har gjort i dessa fall. Igenom analysdelen skall jag även granska de ungdomsspråkliga ord och uttryck som både författaren och översättaren har använt. Skulle det kunna finnas bättre lösningar? Till slut skall jag avrunda framställningen genom att sammanfatta och presentera slutsatserna i kapitel 8.

2 OM ÖVERSÄTTNING

När det frågas om en översättning är korrekt, måste man först ta reda på vem den är avsedd för. När den genomsnittsman som översättningen är avsedd för kan läsa den korrekt, kan man tala om en korrekt översättning. (Nida & Taber 1982, 1.) Att översätta betyder att hitta den närmaste naturliga ekvivalensen för originaltexten, först i fråga om betydelse och sedan i stil, så att översättningen inte alls låter som en översättning (Nida & Taber 1982, 12).

2.1 Historia

Huvudsyftet med översättandet är att finna riktiga översättningsmotsvarigheter till originaltexten (Ingo 1991, 81). Människorna har behövt översättare till olika texter nästan så länge som de har känt skrivkonsten, varav följer att även utbildning av översättare har varit nödvändig. Redan i bibeln omnämns någon form av tolk- och översättarutbildning, och “de gamla romarna” kan betraktas som egentliga uppfinnare till översättarkonsten (Ingo 1991, 260). Den grekiska slaven Livius Andronicus anses vara den första kända europeiska översättaren med en latinsk översättning av Homeros’ Odysséen, ungefär år 240 fKr (Ingo 1991, 240).

Man har uppskattat olika översättningsresultat under olika tider. På 1600-talet tyckte man att översättaren också måste vara författare och översättningsarbetet var mycket fritt, huvudsaken var att texten var skön. Drygt hundra år senare gick man till den andra ytterligheten och krävde att texterna skulle översättas ordagrant. Nuförtiden försöker man gå den gyllene medelvägen och översätta med egna ord men bevara också innehållet. (Ingo 1991, 20.)

För finskan, som för ett stort antal andra språk, är det så att skriftspråket är lika gammalt som skriftlig översättning. Det finska skriftspråkets fader, Mikael Agricolas produktion t.ex. består i hög grad av översättningar. (Ingo 1991, 9.)

Fast olika texter har översatts redan länge, har själva översättningsprocessen börjat väcka intresse bland forskare först under de senaste decennierna. På 1950-talet uppstod den

vetenskapligt baserade översättningsteorin och banbrytarna på området har varit t.ex. Eugene A. Nida, Georges Mounin, J.C. Catford samt J.-P. Vinay och J. Darbelnet. (Ingo 1991, 9.)

2.2 Översättningsinriktningar

Enligt Sorvali finns det tre inriktningar i den vetenskapliga översättningslitteraturen från och med 1950-talet: den filologiska, den lingvistiska och den sociolingvistiska inriktningen. När det gäller filologiska översättningar och översättningsteorier, är det vissa texttyper, i synnerhet litterära, som intresset speciellt riktas på. Engelsmannen Theodore Savory har skrivit *The Art of Translation* (1957) som anses höra till den filologiska inriktningen. Enligt Sorvali skiljer han mellan fyra olika typer av texter och påstår att man bör tillämpa olika principer vid översättning av dessa. *Informativa meddelanden* bör översättas perfekt; oberoende av nationalitet reagerar läsarna på samma sätt på dem. *Adekvata översättningar* är avsedda för den gemene läsaren som inte vet så mycket om originalspråket. Savory anser att man till och med kan utelämna ord eller hela satser om de verkar vara oklara. När det är fråga om *skönlitterära översättningar*, kan arbetet ta lång tid men bjuder ändå på intellektuella lekar. Den fjärde typen är *facklitteratur, vetenskapliga och tekniska texter*; innehållet är det viktigaste, inte de stilistiska frågorna. Savory skiljer även mellan fyra olika syften som översättningar har, det vill säga vem de är avsedda för. 1) Läsaren, som läser det översatta verket eftersom han är intresserad av litteratur, behöver fria idiomatiska översättningar. 2) Studeranden, som studerar originalspråket med hjälp av översättningen, behöver ordagrann översättning, bara den är läsbar. 3) Läsaren, som förr har kunnat det ursprungliga språket, behöver översättningar som låter som översättningar, så att han kan börja erinra sig gamla tider. 4) Forskaren, som fortfarande kan originalspråket, kan njuta av kritiska kommentarer. (Sorvali 1983, 30-33.)

Inom den lingvistiska inriktningen intresserar man sig för de strukturella skillnader som finns mellan två språk; av central betydelse är motsvarigheterna till språkets innehåll och form. Den moderna översättningsteorin och –vetenskapen anses huvudsakligen vara lingvistiskt inriktade. J. C. Catford gav ut sitt verk *A Linguistic Theory of Translation. An Essay in Applied Linguistics* år 1965. Enligt honom är översättning en språklig operation och det centrala problemet är att finna översättningsekvivalenser. Han definierar tre typer av översättningskategorier. 1) Man kan skilja mellan full och partiell översättning med tanke på

omfattning; antingen översätter man allt eller lämnar vissa delar oöversatta. 2) Man kan skilja mellan total och begränsad översättning med tanke på *nivå*. Total översättning är den "normala" översättningen och vid begränsad översättning är det fråga om översättning endast på en nivå, till exempel på fonologins eller grafonomins område. 3) Den *rang* i den grammatiska hierarkin på vilket översättningsekvivalenser bygger, är i svensk grammatik följande: högst placeras mening, sedan finns sats, fras, ord och morfem. Den rangbundna översättningen är ofta dålig. Ett exempel: *It's raining cats and dogs* skulle lyda ordagrant *Det regnar katter och hundar*, medan den fria översättningen lyder *Det regnar så att det står som spön i backen*. (Sorvali 1983, 36-43.)

När det är fråga om den sociolingvistiska inriktningen ser man översättningen som en del av den aktuella kommunikationsprocessen. Eugene A. Nida och Charles R. Taber gav ut verket *The Theory and Practice of Translation* år 1969. De påstår att man måste tänka på mottagarens respons samt hans reaktioner vid översättning. Den sociolingvistiska inriktningen kan också ses under den lingvistiska inriktningen. (Sorvali 1983, 50-51.)

2.3 Svårigheter med översättning

Varje översättare har ibland svårigheter med sitt arbete. Olika språk motsvarar inte exakt varandra och det kan vara svårt att komma på adekvata motsvarigheter till något främmande begrepp i originaltexten. Allt emellanåt finns det i källspråket ord som inte har några motsvarigheter i målspråket, till exempel det finska ordet *sauna* som inte kan översättas till engelska med ett enda ord. Då kan översättaren använda det ursprungliga ordet i översättningen. Vanliga översättningsproblem vållar också källspråkets kommunikationskultur, kulturbunden allmänbildning och landskännedom (Tommola 1997, 37). Översättaren borde alltså känna till även bakgrundfakta när han börjar översätta en text, det räcker inte med endast bra språkkunskaper.

Översättaren måste komma ihåg att man alltid översätter en text, inte ett språk, och därför är det viktigt att skilja de två från varandra för att på ett korrekt sätt kunna sortera olika problem som översättningen vållar (Seleskovitch & Lederer 1984, 43). Alla lösningar översättaren gör bygger på kunskaper och erfarenheter som han har tillägnat sig. Dessa egenskaper hjälper till

med rutinprestationen men också med självständiga varseblivningar och lösningar. (Tommola 1997, 31.) Det må hända att någon information i originaltexten inte är nödvändig och då kan översättaren utelämna den, för den utelämnade informationen förstås ofta bakom kontexten. Man kan också lägga till information i översättningen så länge som förändringen är likgiltig eller nödvändig. Många gånger är det så att översättningen blir färglösare än originaltexten, vilket t.ex. beror på att ett specifikt ord, ett underbegrepp, ersättas med ett mer allmänt ord, ett överbegrepp, såsom *hund* i stället för *terrier*. (Carlson 1997, 99.)

Spegelbildsöversättning är omöjlig. När vi talar om världen på två olika språk, talar vi aldrig om exakt samma värld (Mounin 1986, 74). Såsom Sapir och Whorf påstår i sin hypotes, upplever människan sin värld enligt det språk hon talar och därför segmenteras t.ex. erfarenheterna i språkliga symboler på olika sätt i olika språk. Ett exempel är färgspektrumet: några afrikanska språk indelar det i tre olika färger medan det finns många gånger flera ord för färger i svenskan. Språkens grammatikaliska strukturer avviker också från varandra. Medan man på finska säger *olla oikeassa* (med verbet *vara*), använder man i svenskan verbet *ha*: *ha rätt*. (Ingo 1991, 19.)

Betydelsen är i allmänhet viktigare än formen, men översättaren skall kunna avgöra om formen är så pass viktig att den prioriteras, t.ex. i vissa dikter (Ingo 1991, 21). Översättningsfelen märks lätt och i värsta fall kan de förmedla inkorrekt information till läsaren. Översättaren är den som ansvarar för den text han kommer att producera, både mot läsaren eller beställaren och mot författaren. (Ingo 1991, 26.)

Enligt Vehmas-Lehto (2002, 38) kan skillnaderna mellan käll- och målspråket ibland vara sådana att översättaren bör undersöka texten som helhet för att komma på med en bra översättningslösning. Då skall man använda ”adekvata ersättningsmedel” d.v.s. översättningsmetoder. Detta betyder att enheten i källspråket ersätts med en sådan enhet i målspråket som inte är någon ”direkt” motsvarighet för den förra. Vehmas-Lehto nämner fem olika översättningsmetoder: ersättning med underbegrepp, ersättning med överbegrepp, ersättning med någon annan närbegrepp (d.v.s. samma innehåll på olika metoder), ersättning med antonym, d.v.s. motsatsord, samt kompensation då man kan t.ex. använda dialekt i andra ställen i översättningen än i originaltexten om det inte är möjligt att översätta ”direkt”.

Ibland måste man använda översättningsbyten som avviker från den formella motsvarigheten. Översättningsbyten, som hör till Catfords teori, kan delas in i två grupper: nivåbyte, som betyder att det källspråkliga textmaterialet översätts till en annan lingvistisk nivå, och kategoribyte. Den senare för sin del delas in i fyra mindre grupper: enhetsbyte (unit-shift), strukturbyte (structure-shift), klassbyte (class-shift) och systeminternbyte (intra-system-shift). Enhetsbytet betyder att man i översättningen använder olik enhet som i originaltexten (t.ex. fras i stället för ord). Strukturbytet betyder att någon struktur ersätts med en annorlunda struktur i översättningen. I klassbyte kan man ersätta t.ex. ett adjektiv med ett substantiv. Med systeminternbyte menar man fall där de språkliga systemen i käll- och målspråk är ungefär likadana men när man översätter finns det också skillnader (jfr. 'He is a teacher' men 'Il est professeur.' fast det också i franskan finns artiklar). (Vehmas-Lehto 2002, 48-51.)

Tidigare ansåg man att översättning alltid är antingen möjlig eller omöjlig, eller alltid total eller ofullständig. Numera definierar man översättning hellre som en operation, relativ i sin framgång och varierande på kommunikationsnivåer. Nuförtiden vet och medger man att 1) den individuella erfarenheten är unik, 2) basenheterna – fonem, monem, syntaktiska drag – av två språk i teori inte alltid är kommensurabla men att 3) beroende på situationen, med talaren och lyssnaren eller författaren och översättaren som deltagarna, är kommunikationen ändå möjlig. (Mounin 1986, 278.)

2.4 En bra översättare

Enligt Ingo (1991, 20) måste översättaren först och främst ha encyklopedisk kunskap om det livsområde som originaltexten behandlar. Först då är det möjligt att översätta texten i fråga. Därför är det ofta så att yrkesöversättarna koncentrerar sig på ett visst område, till exempel teknik, och lär sig terminologin ordentligt. Ju mer begränsat specialområdet är, desto enklare är det att behärska terminologin, och ju mindre variation det finns i textgenren, desto lättare är det att förutse problem beroende på textkonventioner (Tommola 1997, 37). Vanligtvis är det lättare att översätta till exempel bruksanvisningar än romaner. Ju mer poetisk eller estetisk en text är, desto svårare är det att översätta den (Ingo 1991, 16).

En bra yrkesöversättare har förstås bättre språkkunskaper än genomsnittet, men det räcker inte. Han måste behärska målspråkets struktur utmärkt, ha en aktiv och kreativ språkförmåga, och en säker stilkänsla. Han skall dessutom ha två separata, interferensfria språksystem i hjärnan, så att språken han behärskar inte påverkar varandra. Översättaren bör kunna använda olika hjälpmedel i sitt arbete, såsom ordböcker, termbanker och specialordlistor. Persondator och ordbehandlare är också viktiga. Utöver detta måste han ha en god allmänbildning och det lönar sig att vara aktiv och komplettera sina kunskaper vid behov. Översättaren skall vara neutral och ha en opartisk inställning till texten. (Ingo 1991, 26-29.)

2.5 Översättning mellan finska och svenska

Översättandet från finska till svenska och tvärtom är relativt lätt, med beaktande av att kulturerna i våra länder liknar varandra. Både finländare och svenskar är nordbor vilket medför att synen på olika företeelser är likadan, vi ser till exempel färgspektrumet ungefär på samma sätt, så att man i båda språk kan tala om *turkos* (fi. *turkoosi*), då alla tänker ungefär på samma färgnyans.

Elias Lönnrot var en trägen författare. Enligt Sorvali (1990, 87-89) skrev han dels på svenska, dels på finska och översatte även till båda språk. Han tyckte emellertid att översättning från svenska till finska var besvärligt, eftersom det finns så många korta ord i det svenska språket att de inte ryms alla i finska meningar, konstaterar Sorvali.

Fast kulturerna liknar varandra, måste översättaren ändå komma ihåg språkens olika strukturer. Det kan hända att översättningen från finska till svenska har en ”finsk” stil, och när man däremot översätter från svenskan, påminner meningsstrukturen i finskan mera om den svenska meningsstrukturen (Sorvali & Lindberg 1987, 103). Ibland är det synnerligen svårt att försöka översätta finska eller finlandssvenska ord till rikssvenska (Sorvali & Lindberg 1987, 114), exempelvis det finska långa ordet *elintarvikelisäaineseos* kan översättas på många sätt. Om det översättas ordagrant blir det *livsmedelstillsatsämnesblandning*, men det låter klumpigt. Bättre möjligheter är *tillsatsämnesblandning för livsmedel* eller *blandning av tillsatsämnen avsedd för livsmedel*. Den bästa lösningen på till exempel en etikett skulle i alla

fall vara *blandning av tillsatsämnen för livsmedel.* (exempelordet och dess översättningsmöjligheterna från Ingo 1991, 248.)

2.6 Översättning av skönlitteratur

Översättning av skönlitteratur är ett krävande arbete. Det viktiga vid återgivning av en skönlitterär text är att bevara innehållet, men även det estetiska skall bevaras. Om man översätter till exempel poesi så skall man också själv vara poet, man bör internalisera texten och förstå vad det är som författaren vill säga. (Sorvali & Lindberg 1987, 129.)

Översättaren måste också respektera författaren till originaltexten genom att bevara samma nyans i översättningen. Om författaren inte har varierat sina anföringsverb särskilt mycket, skall översättaren respektera det och inte heller variera mycket, om han inte har ett motiverat skäl (Sorvali & Lindberg 1987, 113).

Det finns också andra krav som översättaren måste uppfylla. Skönlitterära författare använder ofta olika sociolekter och dialekter i sina texter, och det är översättarens uppgift att framföra även de i översättningen. Han måste identifiera olika register och kunna överföra alla språkliga drag till målspråket. (Tiisala 1997, 10.) Översättaren skall också vara försiktig när han översätter humoristiska stycken; något som en upplever som löjeväckande kan av annan kännas dumt eller helt likgiltigt och det bör man räkna med under översättningsprocessen (Sorvali & Lindberg 1987, 144).

En sak som översättare av skönlitteratur saknar är kritik. Det är vanligt att inte någon uppmärksamhet ägnas åt översättning i litteraturanmälningar. Småningom har översättning dock börjat få mer uppskattning i form av olika stipendier och pris, men behovet av en fungerande översättningskritik är det som man i översättarkretsar poängterar. (Ingo 1991, 240-241.)

3 OM UNGDOMSSPRÅK

Ungdomsspråk består av flera språkstilar. Det innehåller förstås några egna karakteristiska drag men därtill hör även slang och vardagsspråk till det. Därför anser jag det motiverat att utöver de karakteristiska dragen skriva någonting om slang och vardagsspråk fast det också finns andra än bara ungdomar som talar t.ex. vardagsspråk.

3.1 Historia

Ungdomarna talar inte på samma sätt som vuxna och kanske därför tycker de vuxna att ungdomsspråk låter konstigt och till och med fult. Oavsett tidsåldern tycks ungdomarna alltid tala dåligt, redan vid sekelskiftet 1900 skrev man artiklar om Stockholmsungdomarna som inte talade särskilt väl. Här är ett exempel (Kotsinas 1996b, 10) på hur ungdomarna talade på 1920-talet:

(1) -Ä' de fröjd på Bella i kväll?
-Ja.
-Va' gillar'u basset (musiken) där?
-jo, du, de ä' kirrit!'
-Jullan nobba (nekade att dansa) mej i lördas!
-Går du inte kettalo (sällskap) me' henne längre.
-Nä, hon jillar en annan kis.
-Vafför kom du inte me' när vi facka karetan (tog bilden) i går?
-Nä, ja' tog bricken (spårvagnen) i stället, ja' hadde bara en blejd (25 öre) kvar.
-Du jacka (titta) på den där bäskan (flickan) där borta, skarpa påkar, va…
(SvD 1926)

På 30-talet var man rädd för att vissa uttalsegenheter skulle sprida sig från stockholmskan till riksspråket, såsom det "slappa" *r*-ljud som hördes hos yngre stockholmare. Man ansåg att det skulle skada det svenska språket. På 60-talet var man också orolig för ungdomarnas sätt att tala, deras artikulation tycktes vara för slappt. (Kotsinas 1996b, 9-11.) Och drygt tjugo år senare ansåg man att ungdomarnas tal håller på att avlägsna sig från skriftspråket på många sätt (Penttinen 1979, 35).

3.2 Hur ser ungdomsspråk ut?

Ungdomarna är mycket expressiva och kreativa när de talar. Det finns till exempel småord, slang, svordomar och engelska lånord i deras språk. Småord (*ba* [bara], *liksom*, *ungefär*, *typ*, *så här*) är ofta markörer för anföringar i stället för anföringsverb såsom *säga* (se exempel (2)) (Kotsinas 1996b, 41), de kan också vara ett tecken på talarens osäkerhet i talsituationen eller fungera som utfyllnader av pauser (Kotsinas 1996b, 75). Enligt Kotsinas (1996b, 61) använder ungdomarna inte väldigt ofta slang och svordomar, mot den allmänna uppfattningen, men de populäraste svordomarna är *jävel*, *fan*, *helvete*, *förbannad* och *tusan*. Ann-Marie Ivars (1998, 110) har emellertid en annorlunda åsikt. Hon har analyserat några gruppsamtal bland finlandssvenska ungdomar och konstaterar att svordomar används rikligt; genomsnittligt två till tre kraftuttryck per minut. Ivars tror dock att ungdomarna inte använder svordomar så kraftigt som t.ex. vuxna utan hanterar de som normala delar av språket.

De engelska lånorden är också mycket populära, till exempel *shoppa* och *fejs* har funnits redan länge som slangord, enligt Kotsinas (1996b, 68). Hon påstår att orden vanligen försvenskas snabbt som *feja* (face) eller de översätts som *kall*, *iskall*, *kylig* (cool). Ungdomarna använder också olika ljudord som liknar dem som man finner i talbubblorna i tecknade serier; *splash*, *brrr*, *tchong*. Antingen härmar de verklighetens ljud eller markerar känslor och attityder; *blä*, *bla* för illamående; *iih*, *iip* för ett högt ljud eller en panikreaktion (se exempel (3)). (Kotsinas 1996b, 39.) Ett drag är att ungdomarna ofta talar mycket snabbt, de har sällan tvekljud som *eh*, *öh* (Kotsinas 1996b, 37). Vuxna uppmärksammar “dålig” artikulation med reduktioner som *gillar’u* (gillar du), *ska re* (skall det), *klatt* (klart) och *ha ä toki* (han är tokig) och tycker i allmänhet att ungdomarnas ordförråd är torftigt (Kotsinas 1996b, 11).

(2) ”e ru dum” *liksom*, *man ba* / ”jaa” (Kotsinas 1996b, s. 41)

(3) då ba *bää* spyr direkt ungefär (visar talarens avsky inför något) (Kotsinas 1996b, s. 39)

3.3 Vilka anses vara ungdomar?

Den moderna forskningen kring ungdomskultur anser att ungdomarna är 13-24 år gamla. I västerländska samhällen börjar tonåren ungefär vid 13 års ålder och slutar när man träder in i vuxensamhället, då utbildningen är avslutad och familjebildningen påbörjar. (Kotsinas 1996b, 16.) Till exempel en 15-åring talar inte på samma sätt som en medelålders akademiker, eftersom han ännu så länge har kommit i kontakt bara med kamrater, föräldrar och med ungdoms- och populärlitteratur. Hans ordförråd består av olika ord som akademikers. (Kotsinas 1996b, 57.)

För ungdomar är kamraterna viktiga. De markerar sin grupptillhörighet med yttre kännetecken men också med sitt språk (Kotsinas 1996b, 19). När ungdomarna använder slangliknande ord framhäver de att de inte talar formellt eller på ett sätt som det förväntas av dem till exempel i skolan. En viss kamratgrupp kan också ofta ha sina alldeles egna slangord. (Kotsinas 1996b, 62.) Lea Pennanen-Mattila (1979, 61-62) konstaterar att användning av slang- och modeord är en viktig del av att bli självständig. Hon anser också att barn och ungdomar inte föraktar svåra eller allvarliga saker fast de använder slang (och alltså vissa fula ord).

3.4 Slang

Slangens uppgift är att förmedla olika budskap samt upprätthålla soliditeten av gruppen och känslan av samhörighet (Koivusalo 1979, 16). Det som för en person är slang kan för en annan vara normala vardagliga ord. Man kan fråga om till exempel *dagis*, *fixa* och *jättebra* är slang. För en är de slang och för en annan är de inte. Det är också vanligt att ord som först anses vara slang blir så vanliga och vardagliga att alla börjar använda dem. (Kotsinas 1996b, 58.) Det kan hända att värderande adjektiv som förekommer i vardagsspråket får slangkaraktär då ungdomarna använder dem i vissa sammanhang, t.ex. *billig* i *känna sig billig* (Kotsinas 1996a, 156).

Slang har ibland definierats som den late mannens dialekt. Det finns många slag av slang, både högre och lägre, samt finare och mera grovhuggen. När man talar slang, tar man sig friheter, man vill avvika från det konventionella och godkända språkbruket. Enligt Bergman

är motivet att använda slang att ha nya expressiva ord. Ungdomarna tycker att *morsan* och *tjej* låter mera käckt än *mamma* och *flicka.* Det kan sägas att vissa ändelser är populära i slang, till exempel ändelsen *–is* (bergis, bergsäker), men det stilistiska intrycket är emellertid avgörande, inte formen. (Bergman 1970, 75-77.)

Kotsinas (1996a, 157-160) poängterar expressivitet som ett kännetecken för slangartat språk. Enligt henne kan normala ord förvandlas till mera expressiva genom att tillägga förstärkande ord eller prefix. Kotsinas nämner t.ex. *as-*, *skit-* och *jätte-* som förstärkande prefix och fortsätter med att säga att sådana prefix ursprungligen har en ”ful” betydelse eller överdriver mycket. I både pojk- och flickslang använder man enligt Kotsinas även sådana prefix som t.ex. *dö-*, *ur-*, och *hel-*, oftast med adjektiv, *heldum* osv. Prefixen och de andra expressiva orden i slangen föds ofta utifrån sådana saker och företeelser som man inte vanligtvis vill tala om, såsom otrevliga djur, sjukdomar, avföring och död förklarar Kotsinas. Hon anser att då man i slang använder dessa prefix eller ord ger det en stark effekt.

3.5 Vardagsspråk

Alla förstår vardagsspråk och därför kan det lätt spridas (Widmark 1996, 296). Men ordet vardagsspråk kan vara ett litet oklart begrepp. Hur skiljer det sig från t.ex. talspråk, och vad är allmänspråk? I Timo Nurmis finska ordbok (Nurmi 2002; 47, 810, 1318) förklaras begreppen på följande sätt: vardagsspråk är friare än skriftspråk (allmänspråk) och är samma som talspråk; talspråk betyder talat språk; allmänspråk är ett språk som allmänt används i språkgemenskap av olika ålders- och yrkesgrupper. Esko Koivusalo (1979, 15-16) har också definierat dessa begrepp. Enligt honom är allmänspråk och speciella språk (’erityiskielet’) något slags underarter till skriftligt språk. Ytterligare är dialekter och slang såsom även vardagsspråk underarter till talspråk. Jag skall följa Nurmis definitioner och behandlar under dessa omständigheter talspråk som ”nästan ett synonym” till vardagsspråk.

I finskan har man studerat talspråk något. Pirkko Nuolijärvi (1992, 56) anser att ett talspråkligt uttryck betyder att några ljud utelämnas, t.ex. *semmonen* i stället för *semmoinen* (jfr. sån), man använder formen *mä* i stället för *minä* (’jag’) och *me tullaan*, *ne sanoo* i stället för *me tulemme* (’vi kommer’), *he sanovat* (’de säger’). Dessutom har Osmo Ikola (1992, 176-

177) lagt märke till att man inte längre använder possessivsuffix så ordentligt i talspråk som förr. Han skriver att på 1930-talet använde också ungdomarna, t.o.m. i vardagsspråket detta suffix, t.ex. *sun kirjas* ('din bok') (fast då utelämnade man emellertid den sista vokalen, *i*, i suffixet, *sun/sinun kirjasi*), men nuförtiden säger ungdomarna *sun kirja* helt utan suffixet. Ikola anser att det idag i ungdomsspråket är alldeles generellt att utelämna possessivsuffixet.

I svenskan gör man nästan på samma sätt när det gäller vardagsspråk (eller talspråk). Man utelämnar de sista ljuden i verb, speciellt i imperfektformen, t.ex. *sa* i stället för *sade*. Widmark (1996, 297-301) påpekar att i vardagsspråk kortar man ofta längre ord. På detta sätt har t.ex. *dagis* (som jag anser tillhöra vardagsspråk i stället för slang, jfr. 3.4. ovan) kortats av den längre formen *daghem*. Widmark anser också att olika slags ordlekar hör till talspråket. Hon nämner t.ex. *sambo* som är en sammansättning av *sam* och *bo* och som först hade kanske något skämtsam betydelse men som nuförtiden är ett vardagsord.

4 MATERIAL OCH METOD

I detta kapitel skall jag presentera materialet samt kortfattat berätta något om boken, författaren och översättaren. Ytterligare skall jag beskriva de metoder som jag har använt i forskningsarbetet.

4.1 Material

Jag valde verket *Roskisprinssi* som mitt forskningsobjekt. Tuija Lehtinen har skrivit det år 1991 och Berndt Zilliacus har översatt det till svenska något tio år senare. Översättningen heter *Sopåkarprinsen*. Boken berättar om en sjuttonårig pojke, Jed, och om hans vilja att visa föräldrarna att han kan bli självständig. Han reser till en liten stad som han inte känner till förut och bor där nästan ett år. Under denna tid bekantar han sig med en mängd personer och en hund. Hunden heter Jesse James och följer Jed överallt. En viktig roll har en irriterande flicka som heter Lulu och som också följer honom överallt. En annan viktig person är en gammal tant, Veera, som är en snedseglare men blir ändå Jeds hyresvärdinna.

Under året bor Jed hos Veera, får olika arbetsplatser och träffar Lulu (mot sin vilja). *Roskisprinssi* är en typisk ungdomsbok: sympatisk, rolig och lätt att läsa. Slutet är trevligt och nöjsamt och man skulle vilja veta vad som händer sedan. Och vad som är viktigt innehåller både originaltexten och översättningen gott om ord och uttryck som tillhör ungdomsspråket.

Tuija Lehtinen är född 1954. Hon har bott här och där i Finland, numera lever hon i Esbo. Hon är gift och har två barn, en dotter och en son. Familjen har också hundar och akvariefiskar. Lehtinen är författare till yrket och tycker om sitt arbete. Hon har skrivit en mängd böcker, både till vuxna och ungdomar. Hennes första bok kom ut år 1984 och heter *Rosan talo*. Den första ungdomsboken var *Enkelinkuvia hiekassa* och publicerades år 1986. Det senaste verket heter *Tanja Tavis, Jäkälärinteen 9 D* och kom ut 2004. (Inet 1, Inet 2.) Lehtinen säger att det inte finns någon större skillnad mellan att skriva till vuxna och att skriva till ungdomar. Man måste kunna leva sig in i huvudpersonens tankar, då är det lätt att skriva. Hon har aldrig särskilt forskat i ungdomsspråk utan lever med öppna ögon och öron. På det sättet säger hon sig hänga med. (Lehtinen, personligt meddelande per e-post, 17.1.2005.)

Berndt Zilliacus är född år 1959 och fast han är finlandssvensk har han också bott i Sverige. Numera bor han i Helsingfors (Zilliacus, personligt meddelande per e-post, 14.2.2005). Han är också gift och har fyra barn. Zilliacus har grundat ett bokförlag, Idun, som har specialiserat på barn- och ungdomsböcker. Därtill arbetar han på deltid som översättare. Zilliacus har även själv skrivit några roman, såsom *Iona*, som kom ut år 1996. (Inet 3, Inet 4.) Zilliacus översatte *Roskisprinssi* medvetet till rikssvenska för att den även skulle säljas i Sverige. Enligt honom finns det vanligtvis endast minimala skillnader mellan finlandssvenska och rikssvenska i en normal roman men när det gäller t.ex. slang kan skillnaderna vara mycket stora. Eftersom Zilliacus själv är finlandssvensk anlitar han alltid en eller flera rikssvenska lektörer då han översätter böcker. På detta sätt silas texterna genom (åtminstone) ett rikssvenskt språköra. Han anser att ungdomsspråket är svårt att översätta till svenska för skillnaderna mellan finlandssvenskt och rikssvenskt ungdomsspråk är väldigt stora. Därför diskuterade han översättningslösningar med några rikssvenska personer. (Zilliacus, personligt meddelande per e-post, 14.2.2005).

Materialet består av ord och uttryck som jag har insamlat ur böckerna. Det finns sammanlagt 119 exempel där både originalmeningar och deras översättningar är med. I slutet av varje mening hänvisas till sidnumret i originalet och översättningen. De finska meningarna härstammar således ur *Roskisprinssi* och de svenska meningarna ur *Sopåkarprinsen*.

4.2 Metod

Jag har läst de båda böckerna och valt de ord och uttryck som jag kommer att behandla som exempel. Jag har granskat orden med hjälp av tre ordböcker. De finska orden har jag kontrollerat i Timo Nurmis Uusi Suomen kielen sanakirja (2002) och de svenska orden i två olika ordböcker som är Bonniers svenska ordbok (1999) och Svenskt språkbruk (2003). Största delen av orden är vardagsspråkliga enligt ordböckerna men ändå är de sådana som ungdomarna brukar använda. (I analysdelen säger jag att vissa vardagliga ord och uttryck hör till ungdomsspråk men förstås kan även människor i andra åldersgrupper använda dem och de kan höra till deras ordförråd också.) I den löpande texten skall jag nämna ordböckerna i samband med orden endast om de påstår att orden är något annat än vardagsspråk, t.ex. slang, eller om jag har något annat skäl att nämna dessa källor.

De valda exempelmeningarna har jag kategoriserat till tre olika grupper. Den första gruppen består av exempel där bara den finska meningen har några ungdomsspråkliga drag och i den andra gruppen är endast de svenska meningarna på ungdomsspråk. I den tredje gruppen finns det exempelmeningar där det finska ungdomsspråket har lyckats bli översatt till det svenska ungdomsspråket. Största delen av dessa exempel är sådana där t.ex. ett ungdomligt finskt verb har en ungdomlig motsvarighet i svenskan men jag skall presentera även sådana exempel där översättaren har använt ungdomsspråk på annorlunda ställen i meningen än författaren.

5 DET FINSKA UNGDOMSSPRÅKET

Jag skall i detta kapitel behandla det finska ungdomsspråket och särskilt sådana fall där det inte är möjligt att översätta t.ex. ett visst verb eller uttryck till svenska och samtidigt bevara ungdomligheten. M.a.o. skall jag ta fram exempel där översättaren är tvungen att använda allmänspråk i stället för ungdomsspråk (eller det används av någon anledning även om det skulle vara möjligt att använda ungdomsspråk). Jag skall emellertid underlåta att beakta vissa talspråkliga drag i de svenska meningarna, såsom *nån*, *sa* och *dom* för de förekommer mycket ofta i *Sopåkarprinsen*.

5.1 Avvikelser från skriftspråket

I den lediga finskan är det vanligt att utelämna vissa ljud eller förkorta ord. Det är inte bara ungdomarnas sätt utan också äldre människor gör det. Jag tror att det inte finns väldigt många personer som talar endast felfri skriftspråklig finska. Avvikelserna från skriftspråksnormen hör emellertid mycket stadigt till ungdomsspråk och en av de vanligaste avvikelserna är förkortningen *mä* ('jag') från den fullständiga formen *minä*. I *Roskisprinssi* förekommer denna förkortade form flera gånger, berättelsen går ju framåt i *jag*-form.

(4) a. *Mä* kiskaisin itseni liikkeelle, vein spraypullot roskikseen ja menin pakkaamaan. (s. 5)
b. *Jag* slängde sprayflaskorna i sophinken och började packa. (s. 5)

I exempel (4) har översättaren utelämnat en del av meningen och enligt Ingo (1991, 255) är det fråga om semantisk utelämning eller *implicitgörande*, d.v.s. översättaren har tydligen tänkt att frasen *mä kiskaisin itseni liikkeelle* (ungefär 'jag tvingade mig att röra') framgår av satssammanhanget och inte behöver översättas. Subjektet *jag* förekommer förstås också i den översatta meningen men det brukar inte förkortas på något sätt. I finskan undviker ungdomarna också (förstås t.o.m i *Roskisprinssi*) den skriftspråkliga formen av andra person singularis, *sinä*, och prioriterar den förkortade formen *sä*.

Det är även normalt att man i finskan utelämnar kännetecknet på tredje person pluralis när det gäller verb. I exempel (5) nedan har författaren skrivit *ne ei tekisi mitään* ('dom skulle inte

göra någonting'), den skriftspråkliga formen heter *he eivät tekisi mitään*. I talspråket brukar man också använda pronomenet *ne* i stället för *he*. I *Roskisprinssi* är sådana former mycket vanliga.

(5) a. *Niistä* ei kumminkaan koskaan tiennyt, joten mä en voinut tuudittautua siihen uskoon, että *ne ei tekisi* mitään. (s. 15)

b. Men med föräldrar kunde man aldrig veta, så det var bäst att inte invagga sej i nån falsk trygghet. (s. 14)

Översättaren har valt att uttrycka innehållet i meningen på ett annat sätt än i originaltexten och omformulerat meningen. T.ex. har tredje person pluralis ersatts med *föräldrar*, d.v.s. med underbegreppet för *de* ('ne') (Vehmas-Lehto 2002, 38-39). *Ne* motsvarar emellertid *dom* i den talspråkliga stilen i svenskan och också i det språket förkortar man ofta även några verb i talspråk såsom i finskan men i litteraturen tycks man använda de rätta formerna även om det är fråga om ungdomsspråk.

Utöver förkortningar i slutet av ord kan man utelämna ljud i mitten av ord.

(6) a. Mä *tarttin* paikkakunnan kartan. (s. 8)

b. Jag *behövde* en karta över stan. (s. 8)

(7) a. *Rupeisin* erakoksi, joka seurustelisi vain villien elukoiden kanssa. (s. 9)

b. Jag *skulle bli* eremit och bara umgås med vilda djur. (s. 8)

I exempel (6) har författaren skrivit *tarttin* i stället för *tarvitsin*. Verbet har förkortats genom att tre ljud (*v*, *i*, *s*) har ersatts med ett ljud (*t*). I exempel (7) har ljudet *a* utelämnats (*rupeaisin*). I svenskan kan man inte göra på det sättet med verben i fråga, så i dessa exempel hade det varit omöjligt att översätta den ungdomsspråkliga stilen genom verb. *Staden* har dock förkortats till *stan* så att meningen i exempel (6b) inte är rent skriftspråklig. I mitten av några ord är det i finskan också möjligt att ändra vissa bokstäver så att de är likadana som bokstäverna intill.

(8) a. Se ei osaa pitää kuria ja se piipittää niin *surkeella* äänellä että kukaan ei edes kuule mitä sillä on asiaa. (s. 115)

b. Hon håller ingen ordning på klassen och hon piper så *ynkligt* att ingen ens hör vad hon pratar om. (s. 111)

I exempel (8) har man ersatt *a* (surke*a*lla) med *e* så att det har hänt en assimilation. I *Roskisprinssi* använder ungdomarna rätt så ofta assimilation i vissa ord. I svenskan är det däremot sällsynt att ett ord innehåller flera vokaler bredvid varandra, så detta slags ändring är omöjlig. Vad som också är typiskt för ungdomsspråket i finskan är användning av passiv då det är fråga om första person pluralis.

(9) a. Justhan *me sovittiin*, että se on Hannu. (s. 104)

b. *Kom vi inte* nyss *överens* om att jag heter Hans? (s. 99)

Den skriftspråkliga formen i exempel (9) är *me sovimme*, men det låter mycket formellt. I finskan används passiv ofta i stället för den stelare formen i talspråket men i svenskan, där verbet inte böjs efter subjektet, är den skriftspråkliga formen av verbet nästan alltid den enda möjligheten.

5.2 Räkneord

I vardagsspråket i finskan är det vanligt att man förkortar räkneord. Det allra vanligaste sättet är att utelämna det sista ljudet, *i*, i de normala räkningsorden.

(10) a. Tämä on vuosi *yks*, mä sanoin Jesse Jamekselle, kun me palattiin teltalle ja mä otin ruokakassin esiin. (s. 16)

b. Det här är ”år *ett*”, sa jag till jycken när vi var tillbaka vid tältet och jag tog fram kassen med käk. (s. 15)

I svenskan är räkneorden redan förut korta vilket betyder att man inte kan förkorta dem mer men i finskan kan man göra så, t.ex. *yks*, *kaks*, *viis*, *kuus*, i stället för *yksi*, *kaksi*, *viisi*, *kuusi* (’ett’, ’två’, ’fem’, ’sex’). Ett sätt att förkorta räkneorden är att utelämna ljud i mitten av orden.

(11) a. Kun *puoltoista* tuntia oli ohi… (s. 112)

b. När poesicirkeln var över *halvannan* timme senare… (s. 108)

Ordet *puoltoista* vore enligt skriftspråk *puolitoista* men man brukar i den talspråkliga finskan förkorta orden så mycket som möjligt. Uttrycket *halvannan* kan inte förkortas på något sätt. Numret *kymmenen* (’tio’) förkortas ofta i sammansatta ord.

(12) a. …ja jos mä lyhentäisin sua jalkopäästä *parikytä* senttiä, sä et pystyis käyttämään polkimia. (s. 181)

b. …och om jag kapar av så där *tjugo* centimeter i fotändan så når du inte pedalerna. (s. 176)

Här har författaren använt uttrycket *parikytä* i stället för *kaksikymmentä* men det hade också varit möjligt att använda formen *kakskytä*. Översättaren har valt den skriftspråkliga formen fast formen *tjuge* hade också varit ett alternativ. I svenskan kan man ändra det sista ljudet på räkneorden *nio* och *tio* till *nie* och *tie* samt utelämna det sista ljudet *o* i sammansatta tio-ord, t.ex. *femti* och *sexti* i stället för *femtio* och *sextio*. I vissa fall finns det sådana talspråksformer i *Sopåkarprinsen* men dem skall jag inte behandla eftersom de är bara få.

5.3 Klädsel

Det finska ungdomsspråket innehåller flera alternativa uttryck till klädseln. Mest sådana kläder som ungdomarna ofta själva använder har fått nya benämningar som också ungdomarna i *Roskisprinssi* använder.

(13) a. Mun käsiin tarttui musta *nahkarotsi*, jonka selässä oli niiteillä tehty lohikäärmeen pää. (s. 85)

b. Jag hittade en svart *skinnjacka* som på ryggen hade ett drakhuve av nitar. (s. 82)

Den mer officiella benämningen till *nahkarotsi* är *nahkatakki*, vars formellt ekvivalent översättning (Vehmas-Lehto 2002, 27) är *skinnjacka*, men *rotsi* är ett ganska vanligt uttryck bland ungdomarna. Översättaren har uppenbarligen inte kommit på med någon formellt

ekvivalent översättning för *rotsi* så han har använt det vanliga *jacka*. I ungdomsspråket säger man ofta *lenkkarit* i stället för *lenkkitossut* men i det svenska ungdomsspråket har man inte ändrat *gympaskor* på något sätt.

(14) a. Mä näin pitkän hoikan kundin, jolla oli yllä risaset *farkut*, *lenkkarit* joiden nauhat retkotti pitkin maata ja musta t-paita. (s. 5)

b. Jag såg en en lång mager kille med risiga *jeans*, svart t-shirt och oknutna *gympaskor* med snörena släpande på golvet. (s. 5)

Unga människor klär sig ofta i jeans och i det finska ungdomsspråket har också detta klädesplagg fått en ”lämpligare” benämning. *Farkut* har översatts som *jeans* i exempel (14) som enligt min mening är en ordagrant översättning för det finns väl inte något mer ungdomsspråkligt uttryck för detta klädesplagg i svenskan. Den skriftspråkliga formen för *farkut* i finskan är *farmarit* men jag tror att det är bara ytterst få som använder denna längre form. Den ledigare formen är redan så allmän att man nästan kunde inkludera den i allmänspråk men Nurmi (2002, 136) anser den fortfarande vara vardagsspråk. Det finns många slags jeans och t.ex. mycket smala jeans kallas i det finska ungdomsspråket på ett visst sätt.

(15) a. Varsinaiset *pillifarkut*, mutta kun mä olin hetken harrastanut niissä kyykkyhyppyä, ne alkoi toimia. (s. 85)

b. Rena *ålskinnet* alltså, men efter en stunds grodhoppande satt dom som dom skulle. (s. 81)

Sådana jeans kallas alltså *pillifarkut* (ordagrant ’rörjeans’), i svenskan finns det uppenbarligen inte ett sådant uttryck och därför har ordet översatts med ett beskrivande uttryck, *ålskinnet*.

I ungdomsspråket kan man omforma också andra uttryck som hör till klädseln än bara kläder. Och dessutom kallar man ofta själva kläder någonting annat.

(16) a. Mä kokeilin ekaksi *vetskaria*, se oli kiinni… (s. 11)

b. Först kollade jag *gylfen* men den var stängd. (s. 10)

(17) a. Se haukahteli avonaisen ulko-oven luona, joten mä kiskoin *kampetta* ylle ja lähdin seuraamaan sitä. (s. 136)

b. Han stod och gläfste vid ytterdörren som stod på vid gavel, så jag slängde *jackan* på mej och följde honom. (s. 131)

Vetoketju ersätts ofta med *vetskari* men i svenskan är *gylfen* ett så kort ord att det inte behöver förkortas mera. I det finska ungdomsspråket är det vanligt att man talar om *kamppeet* när man menar kläder men jag tror att det i svenskan inte finns något motsvarande uttryck. Här i exempel (17) har översättaren löst problemet med att ersätta överbegreppet 'kläder' med underbegreppet 'jacka'. Enligt Vehmas-Lehto (2002, 38-39) betyder denna översättningsföreteelse att innehållet uttrycks mer specifikt i översättningen än i originaltexten.

5.4 Boende och byggnader

Både i de finska och svenska vardagsspråken är det typiskt att man kommer på nya benämningar på bekanta saker. Sådana saker är t.ex. byggnader och allt som är förknippat med boende. Ungdomarna är dessutom mycket kreativa också när det gäller dessa ord och uttryck. I dessa två böcker är det inte alltid samma byggnader och företeelser som "översätts" till vardagsspråk eller ungdomsspråk och därför skall jag ta upp dem separat, först de finska uttrycken som har använts i *Roskisprinssi* i detta avsnitt och sedan de svenska som har använts i *Sopåkarprinsen* i 6.4. I det finska ungdomsspråket förkortar man vissa benämningar på byggnader, möjligen därför att de är lättare att uttala.

(18) a. Mä hain *kiskalta* jäätelön ja istahdin syömään sitä penkille kojun viereen. (s. 8)

b. Jag köpte en glass i *kiosken* och slog mej ner på bänken intill för att äta den. (s. 7)

Kiska är omformat från ordet *kioski* men fast byggnaden i svenskan liknar det finska ordet, har den inte omformats på något sätt och översättaren har varit tvungen att använda den skriftspråkliga benämningen. I *Roskisprinssi* kallar ungdomarna några rum på ett visst sätt.

(19) a. Sen sijaan se ilahtui, kun Veera lyllersi *olkkaristaan*. (s. 130)

b. …men hon sken upp när Veera kom rultande från *vardagsrummet*. (s. 125)

(20) a. Se pyysi mua auttamaan itsensä *makkariin*, ja mä vedin sen kainaloista sänkyyn. (s. 178)

b. Hon bad mej hjälpa henne till *sovrummet* och jag tog i under armarna och släpade henne till sängen. (s. 173)

Olkkari och *makkari* är förkortningar av *olohuone* och *makuuhuone*. De är förkortade på samma sätt, *-huone* (’rum’) har ersatts med slutändelsen *–kkari*. I svenskan talar man bara om vardagsrum och sovrum och därför har översättaren inte kunnat använda mer ungdomsspråkliga former. När ungdomarna i Finland talar om hemmet är det ofta *hima* och nattlogiet kallas på vardagsspråket också något annat än vad det på riktigt heter.

(21) a. Joku tuotiin *himaan*, mä totesin ja odottelin, että saisin roskiksen takaisin. (s. 82)

b. Leverans *hem*, konstaterade jag medan jag väntade på att få buffa soptunnan tillbaka. (s. 79)

(22) a. Mistä sä sait sen *kortteerin*? (s. 93)

b. Hur fick du tag på det, *rummet*? (s. 89)

I svenskan är ordet *hem* igen så kort att det inte kan förkortas och så är det egentligen också i finskan men man har ändå kommit på en ny benämning för begreppet koti. Även nattlogiet har fått en annan benämning i ungdomarnas språk i *Roskisprinssi* för författaren har i exempel (22) valt att använda det gamla lånordet *kortteeri* (’kvarter’) i stället för *yösija* eller *asunto* (’bostad’). Översättaren har använt ett mer neutralt uttryck, *rummet*.

5.5 Adjektiv

Som jag i teoridelen konstaterade är ungdomarna mycket kreativa och de kommer hela tiden på nya ord och uttryck, speciellt på adjektiv. Så är det troligen överallt i världen och så är det även i Finland. Ungdomarna i *Roskisprinssi* är mycket bra på att uttrycka sig mångsidigt och att krydda sitt tal med olika adjektiv. Särskilt de negativaktiga adjektiven är populära bland dem.

(23) a. Ja kun mä lopetin harrastuksen yhden toisensa perään niin ne oli *kamalan* pettyneitä ja meille tuli riitaa… (s. 186)

b. Och när ja la av med alltihop så blev dom *väldans* besvikna och vi blev osams… (s. 181)

(24) a. Loppuajan se pyöritti meille jotain runokasettia, ja mua alkoi *armottomasti* nukuttaa. (s. 112)

b. Som avslutning fick vi lyssna på nåt slags poesikassett som nästan fick mej att somna *hur jag än stretade emot*. (s. 108)

(25) a. Heluna on aivan *onneton* maikka. (s. 115)

b. Heluna är alldeles *hopplös* som lärare. (s. 111)

Några av dessa adjektiv går att översätta nästan på ett formellt ekvivalent sätt (Vehmas-Lehto 2002, 27) som i exempel (25) fast översättningen inte är ungdomsspråk utan allmänspråk. I exempel (23) motsvarar översättningen också nästan fullständigt det finska adjektivet men är emellertid inte ungdomsspråk. Några av adjektiven däremot måste översättas på omvägar, såsom i exempel (24). *Armottomasti* betyder ungefär ’skoningslöst’ eller ’enormt’ men kanske hade de inte varit så lämpliga adjektiv. Jag anser att *hur jag än stretade emot* beskriver mycket väl det finska adjektivet och stämningen förmedlas bra genom denna översättning.

I det finska talspråket är det vanligt att förkorta de adjektiv som betyder ’först’ eller ’sist’ och ungdomarna i *Roskisprinssi* använder ofta de förkortade formerna.

(26) a. Lulu taas oli *vika* persoona, josta olisi syvälliseen kanssakäymiseen. (s. 45)

b. Lulu däremot var *den minst lämpade* för filosoferande. (s. 43)

(27) a. Siitä mä loin *ekat* silmäykset mun tulevan reviirin asujamistoon, ja mun täytyy sanoa että mä pidin näkemästäni. (s. 8)

b. Medan jag satt där kunde jag *för första gången* betrakta invånarna i mitt blivande revir och jag får medge att jag gillade vad jag såg. (s. 7)

Vika och *ekat* är förkortningar av adjektiven *viimeinen* och *ensimmäiset*. Översättaren har i båda exempel översatt meningarna på något friare sätt. En direkt översättning av *vika persoona* är *den sista personen* och *ekat silmäykset* vore *första blickar* men dessa alternativ

skulle kanske vara lite klumpiga. I alla fall kan man inte uttrycka ’först’ eller ’sist’ i svenskan likadant på ett ungdomsspråkligt sätt som i finskan. Samma sak är i följande exempel.

(28) a. *Tajutonta*! (s. 214)
b. *Ofattbart*. (s. 208)

Det finska uttrycket låter definitivt ungdomsspråkligt men inte den direkta översättningen. Man skulle ha kunnat översätta uttrycket på ett mer ungdomligt sätt och säga t.ex. *Helskumt!* (Eriksson, personligt meddelande per e-post, 8.3.2005). Därtill har författaren använt utropstecknet som lägger till expressiviteten medan översättaren har nöjt sig med den vanliga punkten.

5.6 Diverse

I detta kapitel tar jag upp några vanliga ord och uttryck som hör till det finska ungdomsspråket. De är från olika delområden av livet men är en väsentlig del av ungdomarnas liv i *Roskisprinssi*. Till exempel har huvudstaden i Finland flera vardagsspråkliga namn. Många ungdomar, särskilt de som bor där kallar den *stadi* som är ett gammalt slangord men som också nuförtiden används av både de unga och de äldre. I *Roskisprinssi* används emellertid benämning *Hesa* som är förkortning av det riktiga namnet *Helsinki* (eller *Helsingfors*).

(29) a. Mä ostin lipun *Hesaan*. (s. 6)
b. Jag köpte en biljett till *huvudstaden, det vill säja Helsingfors*. (s. 5)

Översättaren har inte förstås kunnat använda någon annan benämning än det riktiga namnet och han har dessutom förklarat att det är fråga om huvudstaden så att läsarna utomlands vet vilken stad man talar om.

Till ungdomarnas liv hör musik, skola och därtill både vänner och flick- och pojkvänner. I dessa livsområden är ungdomsspråket rikligt.

(30) a. Mä vislasin korvalappustereoiden *musan* parissa ja nypin ja harasin, kitkin ja kravasin. (s. 22)

b. Jag visslade i takt med *musiken* i freestylen och lukade och luckrade, rev och rafsade. (s. 21)

(31) a. Mua tympi, mutta mä en kumminkaan pannut hösseliksi tai alkanut *lintsata*… (s. 244)

b. Jag hade det upp i halsen men ändå började jag inte leva rövare eller *skolka*… (s. 236)

(32) a. Me *pantiin bänks.* (s. 161)

b. Vi *gjorde slut*. (s. 156)

Ungdomarna i *Roskisprinssi* talar om *musa* när de menar *musiikki* medan man i *Sopåkarprinsen* säger bara *musik* och inte ändrar det på något sätt. I exempel (31) finns verbet *lintsata* och fast dess motsvarighet på svenska, *skolka* låter ungdomsspråkligt, är det inte det enligt Bonniers svenska ordbok (1999, 521) och Svenskt språkbruk (2003, 1028). Det har kanske förr varit vardagsspråk men har nu blivit ett allmänt ord som alla använder. I exempel (32) är det fråga om att skiljas från sin flick- eller pojkvän. I det finska ungdomsspråket kan man uttrycka denna företeelse på flera olika sätt. Utöver exemplet kan man säga t.ex. *meillä meni bänks, me laitettiin poikki* eller *meillä meni poikki.*

Militärjargongen hör också till ungdomsspråket för det är ju vid ungefär 19 års åldern som pojkarna fullgör sin värnplikt.

(33) a. Se sai *peekoota,* Lulu irvisti. (s. 144)

b. Han fick *kasernförbud,* sa Lulu med en grimas. (s. 140)

Peekoo i exempel (33a) är bokstäverna av ordet *poistumiskielto,* alltså kasernförbud som översättaren har använt i exempel (33b). I militärjargongen är det mycket vanligt att man använder vissa bokstäver som betyder någonting. Det finns också några andra uttryck som används även i det svenska ungdomsspråket och som jag skall behandla i avsnitt 7.6.

Utöver med adjektiv är ungdomarna i *Roskisprinssi* kreativa med olika verb. Här är några exempel.

(34) a. Mä *funtsin* hetken, mitä mun ois fiksuinta tehdä. (s. 18)
b. Vad var vettigast att göra i det här laget? (s. 18)

(35) a. –Miksi en? mä *heitin* sille. (s. 106)
b. –Varför inte? (s. 101)

(36) a. Ne *pimahti* niin ettei ne tajunneet… (s. 243)
b. Dom *tog i* så dom alldeles glömde bort att… (s. 236)

I exempel (34) och (35) har översättaren helt utelämnat de delar där författaren till originalverket har använt ungdomsspråkliga uttryck. Verbet *funtsia* betyder ’fundera’ och har uppenbarligen först lånats från svenskan och anpassats sedan till finskan. *Heittää* (’kasta’, ’slänga’) betyder här *säga/kasta fram* eller *fråga* och har använts sedan länge i det finska talspråket. I exempel (34) skulle man ha kunnat översätta *mä funtsin hetken* till *jag funderade en stund* och i (35) *mä heitin sille* till *jag frågade henne* eller *jag kastade fram* som skulle vara en formellt ekvivalent översättning (Vehmas-Lehto 2002, 27). Översättaren har emellertid kanske ansett att de inte behövs i översättningen. Budskapet förmedlas nog på detta sätt också men enligt min mening skulle man ha kunnat ta med allt till översättningen.

6 DET SVENSKA UNGDOMSSPRÅKET

I originalverket, *Roskisprinssi*, används nästan hela tiden de ungdomsspråkliga formerna *mä, sä, ne* (’jag’, ’du’, ’dom’) samt vardagligare former av vissa verb och därför förekommer de även i några exempelmeningar i detta kapitel. Dem skall jag underlåta att beakta.

6.1 Avvikelser från skriftspråket

Såsom i det finska ungdomsspråket brukar man förkorta vissa ord också i det svenska ungdomsspråket. I dessa två språk förkortar man olika ord och på olika sätt och därför måste jag behandla dessa avvikelser i separata kapitel. Det är vanligt att man i svenskan utelämnar några ljud i mitten av ordet, t.ex. i pluralis.

(37) a. Kolme *päivää* myöhemmin mä olin edelleen vailla töitä. (s. 10)

b. Tre *dar* senare var jag fortfarande utan jobb. (s. 10)

I exempel (37) är den längre formen *dagar* men jag tror att detta ord förkortas ofta eftersom det lättar uttalet och gör även talet snabbare. I finskan kan man inte göra på samma sätt med ordet i fråga. Att göra talet snabbare är utan tvekan ofta anledning till förkortning eller ombyte av ljud inom ord.

(38) a. –Painu kotiisi siitä, karvamätäs, mä *kehotin* sitä ystävällisesti mutta päättäväisesti. (s. 11)

b. –Ge dej i väg hem, pälsberg! *sa* jag vänligt men bestämt. (s. 11)

(39) a. Mä aloin *väsyä* tähän puheenaiheeseen. (s. 90)

b. Jag började *lessna* på samtalsämnet så jag satte kurs på ytterdörren med Lulu vinglande i släptåg. (s. 87)

Ett av de vanligaste verb som brukar förkortas i svenskan är *säga*. I exempel (38) har kännetecknet för imperfektet utelämnats (sa*de*). I skrivna texter får man också litet talspråklighet med genom att byta ut bokstaven *g* mot *j* (säga -> säja) i infinitiv- och presensformerna av detta verb. Man uttalar verbet alltid med [j] så i talet kan man inte höra om det är talspråk eller skriftspråk (utom i imperfektet) men i skriftformen är det möjligt att visa skillnaden. Denna vardagligare form, *säja*, förekommer också flera gånger i *Sopåkarprinsen*. Ombyte av bokstäver är i frågan även i exempel (39). Den skriftspråkliga formen, *ledsna*, har förändrats med att konsonanten *s* har fördubblats och *d* har utelämnats. I talet uttalar man aldrig konsonanten *d* och således gäller förklaringen till *säga* ovan också här. I den finska meningen i (39a) bör verbet vara i skriftspråklig form för det kan inte förkortas eller förändras på något sätt. Det enda alternativet vore att byta ut verbet mot något annat verb men det finns väl inte några vanliga ungdomsspråkliga uttryck som skulle vara lämpliga.

I *Sopåkarprinsen* har översättaren tagit med talspråkliga drag genom assimilation i ortografin i vissa uttryck.

(40) a. –*Onko sulla* lupa tämän homman harjoittamiseen? (s. 42)

b. –*Haru* tillstånd att hålla på med det här? (s. 41)

(41) a. –*Kuule*, Lulu karjui kurkku suorana mun selän takaa, kun mä olin päässyt muutaman metrin päähän. (s. 34)

b. –*Hörru!* Hur visste du att jag bor här? (s. 32)

(42) a. –*Mitä sä kysyitkään?* (s. 209)

b. –*Vaereom?* (s. 203)

I exempel (40) har *d* utelämnats och den sista bokstaven *u* av *du* har slagits ihop med det första ordet. Den fullständiga formen lyder *har du*. I den finska meningen skulle man ha kunnat göra på ett likadant sätt: *onks sulla*. Ibland skriver ungdomarna i Finland *ks* med *x* så att uttrycket skulle kunna skrivas även *onxul(la)*. Denna sista exempelform vore dock inte lämplig i en litterär text för den förekommer endast i ungdomarnas egna lediga skrivelser. I exempel (41) har man däremot ersatt *d* med ett annat *r*. Den skriftspråkliga formen är *hör du*. Enligt Eriksson (personligt meddelande per e-post, 23.2.2005) skulle man också kunna skriva *harru* eller *höru* i stället för *haru* och *hörru* fast uttrycket *harru* låter finlandssvenskt. I (41a) är det motsvarande uttrycket skriftspråkligare än dess översättning men *kuule* är ett mycket vanligt uttryck och något annat alternativ skulle ha låtits klumpigt. I det sista exemplet har översättaren igen använt ett mer ungdomligare uttryck än originalmeningen. *Vaereom* betyder *vad är det om* och här har översättaren igen ändrat ortografin för att beskriva ungdomarnas uttal i *Sopåkarprinsen*.

6.2 Anglicismer

Till det svenska ungdomsspråket hör lånord från engelskan. Ungdomarna i Finland använder också ibland engelska ord och uttryck men översättaren har i *Sopåkarprinsen* använt mycket mera lånord än författaren i *Roskisprinssi*. Det finns tre olika lån: direkta lån, översättningslån och konstruktionslån. Jag skall behandla endast direkta lån för de är mycket uppenbara lån och det förekommer tillräckligt med dem i *Sopåkarprinsen*. Direkta lån kan vara främmande ord som antingen bevarar den utländska formen eller anpassas till målspråket. (Ljung 1988; 16, 60.) I *Sopåkarprinsen* finns några främmande ord som inte har anpassats till det svenska språket och här är ett av dem:

(43) a. Se varmaan yritti viestittää, että muiden maiden mustikat oli vierimässä sen ahneisiin käpäliin eikä *mansikat* enää maistuisi kun pää olisi täynnä tummien samettisilmien lörinöitä. (s. 8)

b. Hon försökte bergis signalera till mej att hon skulle ta för sej av dom utländska grabbarna och ge blanka fan i finska *loosers*. (s. 8)

Looser betyder ’förlorare’ och i den ungdomsspråkliga finskan talar man också om *luuseri* (anpassat lånord). I (43a) har författaren emellertid inkluderat ett ordspråk i meningen (*oma maa mansikka, muu maa mustikka*, motsvarande ordspråk på svenska är *borta bra men hemma bäst*). Översättaren har inte tagit med ordspråket utan har uttryckt innehållet i meningen på ungdomsspråk. Denna översättningslösning är säkert lättare än att försöka omforma det svenska ordspråket så att det motsvarar både den finska meningen och dess innehåll.

Det är kanske vanligare att anpassa de främmande orden än att använda dem som sådana. I *Sopåkarprinsen* finns det rikligt med anpassade lånord. Det har lånats in t.ex. ord för kroppsdelar.

(44) a. Mä säpsähdin ja Lulunkin *naamalle* levisi pelokas ilme. (s. 206)

b. Jag hajade till och Lulu fick ett skrämt uttryck i *fejset*. (s. 200)

(45) a. Mä olen vaarallinen, mä sanoin ja väläytin sille parhaan hymyni. (s. 85)

b. Jag ÄR farlig, sa jag och fyrade av mitt bredaste *smajl*. (s. 82)

Ansiktet har ersatts i exempel (44) med *fejset* som kommer från det engelska ordet *face*. Ungdomarna i *Sopåkarprinsen* har också andra benämningar på ansiktet men dem behandlar jag i nästa avsnitt för de är inte lånord. Det finska ordet *naama* är synonym till *kasvot* och fast Nurmi (2002, 616) påstår att *naama* är vardagligt anser jag här att det inte är ett så ungdomsspråkligt ord som t.ex. *fejs*. Också *smajl* i exempel (45) är ett lånord, det engelska ordet är *smile*. I finskan används inte detta lånord och därför måste författaren använda det allmänna finska ordet *hymy*.

Ungdomarna i *Sopåkarprinsen* använder lånord också för mat.

(46) a. Lulu veti *pirtelöä* väärään kurkkuun, kun Hillevi liki huusi viimeisen säkeen. (s. 113)

b. Hillevi nästan hojtade det sista och Lulu satte *milkshejken* i vrångstrupen. (s. 109)

Milkshejken heter på engelska *milkshake* och den har omformats också så att stavningen är lik den svenska. På svenska heter det *mjölkdrink* eller *glassdrink* men det låter inte så *cool* som *milkshejk*. I finskan talar man bara om *pirtelö*, man har inte kommit på med några nya benämningar på det. Utöver för mat använder ungdomarna lånord också för andra företeelser.

(47) a. –Sä *tappelet* sitten kunnolla, etkä vinosilmien tyylillä, Körri ärähti mulle. (s. 163)

b. –Du, det ska vara renhårig *fajt* och inga gulingmetoder, morrade Körri åt mej. (s. 158)

(48) a. Se oli *sisäpiirin vitsi*, joka liittyi maksalaatikkoon… (s. 171)

b. Det var *ett insajderskämt* som hängde ihop med maträtten leverlåda… (s. 167)

Fajt är en försvenskning av *fight*. I den finska meningen i (47a) har författaren använt ett vanligt finskt verb som översättaren har översatt som substantiv, det är alltså fråga om klassbyte (Vehmas-Lehto 2002, 51, se även 2.3 ovan). Det finns en verbform av *fajt*, *fajtas* (Suomi-ruotsi-suomi-sanakirja 2000, 388) som också skulle ha kunnat användas här. I det andra exemplet (48) har *sisäpiirin vitsi* översatts *ett insajderskämt* där det första ordet *insajder* kommer från engelskan, *insider*. *Sisäpiiri* heter på svenska *inre krets* men *insajder* låter mer ungdomsspråkligt. Enligt Ljung (1988, 60) kan man säga också *insider* utan någon anpassning.

6.3 Kroppsdelar

I det svenska ungdomsspråket finns många olika benämningar på kroppsdelar. Några av dem har t.o.m. flera varianter. Ansikte kan heta på ungdomsspråk utöver *fejs* (se avsnitt 6.2) även *nuna* eller *nylle* som är gamla vardagliga ord men som ungdomarna i *Sopåkarprinsen* emellertid ofta använder.

(49) a. Sitten Lulun *kasvoille* levisi tyytyväinen ilme ja se laittoi raudan käteensä. (s. 122)

b. Sen spred sej ett belåtet uttryck över hennes *nuna* och hon trädde järnet på fingrarna. (s. 117)

(50) a. Veeran *kasvot* kiilsivät hiestä ja innostuksesta… (s. 152)

b. Veera var eld och lågor och svettglänsande i *nyllet*… (s. 148)

I båda finska exempel har författaren använt *kasvot* i stället för *naama* men översättaren har använt både *nuna* och *nylle*. I *Sopåkarprinsen* har båda orden använts nästan lika många gånger (båda över tio gånger) medan *fejs* förekommer bara ungefär fem gånger. Däremot har *ansikte* använts bara i få meningar eller inte alls. Variationen är alltså ganska stor mellan dessa ungdomsspråkliga benämningar på ansiktet i *Sopåkarprinsen* medan man i *Roskisprinssi* har kunnat använda endast två alternativ. Därtill har också huvudet flera synonymer i ungdomsspråket.

(51) a. Yösija oli ratkaistu. (s. 9)

b. Problemet med tak över *huvet* var löst. (s. 9)

(52) a. Mutta mä lähdinkin kävelylle selvittelemään *päätäni*. (s. 182)

b. Men jag tog en promenad för att bli klar i *knoppen*. (s. 177)

Huve är en förkortning av *huvud* och används mycket i *Sopåkarprinsen*. I exempel (51) har *yösija* (’nattlogi’) översatts på ett förklarande sätt och översättaren har även lyckats med att använda ungdomsspråk i meningen. I (52) är det fråga om en nästan komplett formellt motsvarande översättning (Vehmas-Lehto 2002, 27), bara det skriftspråkliga ordet *pää* har översatts till *knoppen*. I finskan skulle man kunna säga t.ex. *nuppi*, *polla* eller *kallo* varav det sista begreppet motsvarar det svenska *skalle* (som också förekommer några gånger i *Sopåkarprinsen*). *Polla* kommer från det svenska begreppet ’boll’ (t.ex. ’tom i bollen’). *Polla* och *kallo* kan användas endast i vissa kontexter, t.ex. *on sillä kova kallo (/polla)*, sv. ordagrant ’han har en hård skalle/boll’. Det skulle låta mycket konstigt om man på finska sade *lähdin kävelylle selvittelemään kalloani*, sv. *jag tog en promenad för att bli klar i skallen/knoppen/bollen*. I stället skulle man ha kunnat använda begreppet *nuppi*: *lähdin kävelylle selvittelemään nuppiani*.

I *Sopåkarprinsen* använder ungdomarna mycket mera vardagliga benämningar på kroppsdelar, särskilt på de yttre kroppsdelar, än i *Roskisprinssi.*

(53) a. Mulla on iso *suu*, vahvat kookkaat *hampaat*… (s. 13)
b. Jag var bokstavligt talat stor i *truten* med rejäla och starka *gaddar*… (s. 12)

(54) a. Kun me jammattiin ohi, Päivin *silmät* laajeni ja se sekosi rytmissään. (s. 87)
b. När vi passerade spärrade Päivi upp *gluggarna* och tappade takten. (s. 84)

Trut är en mycket vanlig vardaglig synonym till mun, i finskan finns det inte något motsvarande vardagligt uttryck som skulle passa här. Det finns dock *turpa* som motsvarar de svenska *trut* och *käft* men det kan man inte använda här. Däremot förekommer det inte alls i finskan några vardagliga eller slangaktiga uttryck för tänder eller ögon såsom i svenskan. *Gadd* betyder ’stickorgan hos bin, getingar m.fl. insekter’ och *glugg* betyder ’liten öppning’ enligt Bonniers svenska ordbok (1999; 185, 195).

Även andra kroppsdelar kan uttryckas på ungdomsspråk.

(55) a. Sitäpaitsi se olisi aika kylmä loukko talvella… (s. 46)
b. Dessutom skulle jag väl frysa *arslet* av mej här i vinter… (s. 44)

(56) a. Sitten se ojensi *kätensä* mua kohti ja pyysi: (s. 55)
b. Sen räckte han fram *kardan* mot mej och sa: (s. 54)

I (55) har översättaren igen översatt innehållet men inte formen i början av meningen. Ordagrant skulle (55a) lyda på svenska ungefär: *dessutom skulle det (skjulet) vara en ganska kall vrå*. Översättaren har emellertid valt ett annat sätt att översätta och har använt ordet *arsel* vars mer diskreta benämning är *bakdel*. Enligt Svenskt språkbruk (2003, 61) är *arsel* ett mycket starkt vardagligt ord. Ett mildare alternativ är *rumpa*. I finskan finns motsvarande uttryck för alla de här benämningar. Bakdel heter *takamus* på finska, rumpa betyder *peppu* eller *pylly* och *arsel* översätts till *perse*. Om man ville översätta (55b) till finska skulle meningen kunna vara t.ex. *sitäpaitsi persehän täällä paleltuisi talvella*. I exempel (56) har

käsi översatts som *karda* som enligt Bonniers svenska ordbok (1999, 268) är slang. Man skulle ha kunnat använda *koura* i stället för *käsi* i (56a), det skulle ha verkat mera vardagligt. I finskan finns det även ett lånord från engelskan, *handu*, som har omformats av det engelska ordet *hand*.

6.4 Boende och byggnader

I avsnitt 5.4 behandlade jag boende och byggnader ur det finska ungdomsspråkets synvinkel. Nu skall jag göra detsamma från det svenska ungdomsspråkets synpunkt. Som jag konstaterade ovan är det inte (alltid) samma företeelser man kommer på med vardagliga uttryck för i dessa två böcker. I *Roskisprinssi* förkortar man t.ex. benämningar på olika rum men i *Sopåkarprinsen* omnämner ungdomarna vissa byggnader.

(57) a. Se ajoi aina yhdelle *huoltoasemalle*, jolle kunnan ruokaliput kelpasi. (s. 82)

b. Han körde alltid till samma *mack* som tog emot kommunens kuponger. (s. 79)

(58) a. *Kirjaston* lehtisali oli jokseenkin tyhjillään, kun mä talsin sinne viikko sen perään kun olin asettunut Veeran luokse. (s. 71)

b. Det var nästan tomt i *bibblans* läsesal när jag traskade in veckan efter flyttningen till Veera. (s. 69)

(59) a. Ennen asemalle menoa mä kävin *parturissa*. (s. 6)

b. Innan jag stack ner till stationen gick jag till *frissan* och snaggade mej. (s. 6)

Författaren till *Roskisprinssi* har använt ordet *huoltoasema* i exempel (57a). Det skulle också kunnat kallas *huoltis* eller *huoltsikka* om man ville använda ungdomsspråk. På den allmänna svenskan skulle det heta *servicestation* men översättaren har valt *mack* som egentligen betyder *bensinstation, bensinmack* (Suomi-ruotsi-suomi-sanakirja 2000; 270, 713), alltså *bensiiniasema* på finska. Det skulle kunna förkortas till *bensis* i det finska ungdomsspråket. Också *bibliotek* och *frisörsalong* har förkortats i *Sopåkarprinsen*. Man talar om *bibbla* och *frissa*. I *Roskisprinssi* har de inte förkortats utan ungdomarna säger skriftspråkligt *kirjasto* och *parturi*.

Utöver på byggnader finns det vardagligare benämningar även på möbler, särskilt för säng eller bädd.

(60) a. Mä marssin Veeran pyhimpään ja kumarruin sen *vuoteen* alle. (s. 175)

b. Jag tågade in i Veeras allra heligaste och föll på huk vid *slafen*. (s. 170)

I exempel (60a) har författaren använt det skriftspråkliga uttrycket för bädd, *vuode*. På ungdomsspråk skulle det heta t.ex. *punkka* som har dock använts vid några andra ställen i *Roskisprinssi*. Översättaren har emellertid bestämt sig för att använda ordet *slaf* som enligt Gibson (1969, 154) är ett tyskt lånord från substantivet *Schlaf*. Ungdomarna i *Sopåkarprinsen* använder även verbet *slafa* i stället för *sova.* På motsvarande sätt skulle ungdomarna i *Roskisprinssi* kunna säga t.ex. *koisia*, *koisata* eller *vetää hirsiä* (ordagrant 'dra stockar') i stället för *nukkua*.

6.5 Mat

Mat är en så vanlig företeelse att ungdomarna självklart vrider på ord och uttryck angående den. Så gör ungdomarna både i Sverige och i Finland men i *Roskisprinssi* finns det inte lämpliga exempel på de finska ord så kan jag endast behandla de vardagsspråkliga svenska ord som gäller mat och som förekommer i *Sopåkarprinsen*. Den första av dem är ett unikt uttryck som förekommer troligen bara bland svenskarna: *fika.*

(61) a. Mä yövyin puiston penkillä ja menin aamulla *kahville* torille. (s. 6)

b. Jag sov på en parkbänk och på morronen *fikade* jag på torget. (s. 6)

Att *fika* betyder på att dricka kaffe eller te eller någonting annat och mig veterligen finns det inte ett motsvarande uttryck i andra språk. I finskan kan man dock tala om att *mennä kahville* som några kan förstå som att gå och dricka kaffe eller någonting annat men i grundbetydelsen betyder det emellertid bara på att gå och dricka kaffe. Fast alla svenskar i alla åldersgrupper

talar om att *fika* anser både Bonniers svenska ordbok (1999, 146) och Svenskt språkbruk (2003, 293) att det är ett vardagligt uttryck och därför tog jag det med i denna avhandling.

Det är också mycket vanligt att man använder ordet *käk* i Sverige. Ungdomarna i *Sopåkarprinsen* använder det ofta.

(62) a. Mä pykäsin omani kokoon vähän sivuun niistä ja rupesin *syömään*. (s. 9)

b. Jag slog upp mitt lite vid sidan om och började fixa *käk*. (s. 9)

Käk är ett vardagligt synonym till mat. I den vardagligare finskan finns också t.o.m. flera synonym till *ruoka*, såsom *murkina*, *muona* och *sapuska* som alla förekommer några gånger i *Roskisprinssi*. Ungdomarna talar emellertid ofta om *safka* men det har författaren inte använt i boken. I (62a) har använts verbet *syödä* i stället för ett substantiv som översättaren för sin del har använt i översättningen. Å ena sidan skulle man ha kunnat översätta den finska meningen också ordagrant: *…och började käka*, men å andra sidan har översättaren med sin lösning lyckats med att tillägga ett ungdomsspråkligt verb, *fixa*, i meningen. I stället för *syödä* skulle författaren ha kunnat välja ett annat verb, t.ex. *murkinoida* eller *safkata.*

Utöver verb och benämningar på ordet *mat* kommer ungdomarna också vardagsspråkliga uttryck på själva maträtter.

(63) a. Se tilasi säännöllisesti päivän pannun, joka oli rasvaisia *ranskalaisia* jollain enemmän tai vähemmän poltetulla pihvillä. (s. 82)

b. Vareviga dag tog han dagens rätt som bestod av flottiga *frittar* med en mer eller mindre brännskadad biff. (s. 79)

(64) a. Mä tein muutaman *kerrosvoileivän* ja huuhdoin ne alas kokiksella. (s. 135)

b. Jag fixade nåra *dubbelmackor* och sköljde ner dom med en cola. (s. 131)

Frittar betyder *pommes frites*. I (63a) har författaren använt uttrycket *ranskalaiset* vars rätta benämning är *ranskanperunat*. Ungdomarna säger emellertid ofta *ranskikset*. I exempel (64)

talar man om dubbelsmörgåsar men man kallar dem *dubbelmackor* som är en ganska vanlig vardaglig benämning. I den finska meningen (64a) har använts *kerrosvoileipä* fast ett mer ungdomligt sätt hade varit att säga *kerrosvoikkari*.

6.6 Adjektiv och affix

Som i *Roskisprinssi* är ungdomarna kreativa också i *Sopåkarprinsen* då det gäller adjektiv. Det är i synnerhet prefix som används speciellt mycket i ungdomsspråket. I teoridelen skrev jag att enligt Kotsinas använder ungdomarna prefix för att få expressivitet till orden (se 3.4 ovan).

(65) a. *Mä olin varma*, että tilaisuus odotti mua jossain. (s. 11)
b. Nånstans väntade chansen på mej, *bergsäkert*. (s. 10)

(66) a. –*Varmasti* sun elämässä on ollut joskus joku, Lulu sanoi ja katsoi mua silmät sirrissä. (s. 143)
b. –Jag är *bombsäker* att det nån gång har funnits nån i ditt liv, sa Lulu och kisade mot mej. (s. 139)

(67) a. Mä kuulin miten sen askelet läheni ja mä olin *varma*, että se tipauttaisi säätimen mun mahan päälle… (s. 202)
b. Jag hörde hennes steg närma sej; *helsäkert* att hon skulle släppa kontrollen på min mage… (s. 196)

Det finns mycket olika prefix som ungdomarna använder. I *Sopåkarprinsen* har översättaren använt t.ex. *berg-*, *bomb-* och *hel-* för att förstärka ordet *säker*. I alla dessa exempel skulle man kunna använda motsvarande uttryck också i de finska meningarna: *vuorenvarmasti* (65a), *pomminvarmasti* (66a) som kanske inte låter så flytande, och *täysin varma* (eller ett klumpigare uttryck *kokovarma*) i (67a). Ett annat vanligt prefix är *skit-*.

(68) a. –*Joo, niin oli*, Lulu virnisti. (s. 182)
b. –*Skitkul alltså*, sa Lulu. (s. 177)

Skitkul skulle kunna översättas till finska som *sikakivaa* (’svinkul’) eller *sairaan kivaa* (’sjukkul’) men *paska* (’skit’) använder de finska ungdomarna inte som prefix. I (68a) har

författaren valt ett ganska milt uttryck och enligt Eriksson (personligt meddelande per e-post, 23.2.2005) är även tilläggsordet *alltså* i översättningen bara talspråk.

Det finns också vissa svenska ungdomliga adjektiv som förekommer i *Sopåkarprinsen*.

(69) a. –Sä olet *outo*, Lulu sanoi syvällisesti. (s. 27)
b. –*Mysko* snubbe, sa Lulu djupsinnigt. (s. 25)

(70) a. –Mulle on myös kerrottu, että sä tanssit vanhojakin *upeasti*… (s. 151)
b. –Jag har också hört att du är *kanon* på schottis och sånt. (s. 146)

I exempel (69) har *outo* (t.ex. ’konstig’), som är ett vanligt finskt adjektiv, översatts till ungdomsspråk, som *mysko*. I (69a) skulle man ha kunnat säga t.ex. *sä olet yks friikki* eller *sä olet ihan outo tyyppi* då det skulle ha låtit mer ungdomligt. Samma sak förekommer i exempel (70). *Upea* (t.ex. ’ståtlig’, ’stilig’) har översatts som *kanon*. I (70a) skulle man ha kunnat använda ett annat alternativ för *upeasti*, såsom *tosi siististi*.

6.7 Diverse

Såsom i *Roskisprinssi* (se 5.6 ovan) har ungdomarna även i *Sopåkarprinsen* egna ord och uttryck för olika företeelser angående deras liv. Till exempel har uttryck som gäller sällskapande ofta ungdomsspråkliga former.

(71) a. En mä *mitään vakavia hautonut* sen suhteen, olisin vaan halunnut *jutella* jonkun fiksun oloisen kanssa. (s. 52)
b. Så långt som till att *kila stadigt* sträckte sej inte mina planer, jag ville bara *snacka* med nån som inte var intelligensbefriad. (s. 51)

Om ungdomarna sällskapar med varandra säger de vanligen att de *kilar stadigt*. I det ungdomsspråkliga finskan finns åtminstone fyra olika sätt att uttrycka detta. Man säger antingen *seurustella* eller *olla yhdessä* men fast dessa uttryck används bland ungdomarna, låter ingetdera av dem mycket ungdomligt. De andra alternativen är *styylata* eller *olla*

kimpassa som motsvarar kanske bäst det svenska uttrycket *att kila stadigt*. I (71a) har saken emellertid uttryckts på ett annat sätt (på svenska ungefär: *jag ville inte ha någonting allvarligt med henne*). Det sägs ingenting om att sällskapa men det framgår av kontexten. Översättaren har uttryckt meningens innehåll direkt och omformat formen i (71b). I detta exempel förekommer även verbet *snacka* som är ett mycket vanligt verb bland ungdomarna. Det finns också substantivet *snack*, och vardera förekommer mycket ofta i *Sopåkarprinsen*. I den slangaktiga finskan finns säkert flera alternativa former för detta verb men de skulle inte ha passat till denna bok eftersom huvudpersonen inte talar pur slang. Därför, antar jag, har författaren ofta använt verbet *jutella*, såsom i (71a). Det finns mer ungdomliga former av detta verb, *jutskata* och *jutskailla* men de används troligen mest av flickor och huvudpersonen i boken är en pojke.

Några ord förkortas fast de möjligen redan är ungdomsspråk och några uttryck får en helt ny form.

(72) a. Lulu *varmaan* toivoi, että jostain maan uumenista olisi putkahtanut käsi… (s. 44)

b. *Bergis* önskade hon att en hand hade ploppat upp ur jordens innandöme… (s. 43)

(73) a. …eikä sillä tuntunut olevan *kiire* mihinkään. (s. 159)

b. …utan att ha *brådis* nånstans. (s. 154)

(74) a. –Onko haudankaivajan paikka auki? Mä kysäisin *heti*… (s. 35)

b. –Är jobbet som dödgrävare ledigt? frågade jag *bums*… (s. 34)

Bergis i exempel (72b) är en förkortning av *bergsäker* som behandlades i 6.6. Det händer ofta att ungdomarna förkortar eller omformar sådana ord eller uttryck som redan är slang eller vardagsspråk. Kanske gör de så därför att också vuxna har börjat använda orden och då måste ungdomarna komma på med nya ungdomliga former för dem. I (72a) har använts uttrycket *varmaan* vars direkt översättning är *säkert*. För mer ungdomliga versioner för det finska ordet, se 6.6. Ungdomarna förkortar också andra ord, som jag har konstaterat redan tidigare, eller de kan byta ut ändelsen i ordet mot något annat, t.ex. *–is* som är ett känt kännetecken i slang (se 3.4). *Brådis* i (73b) är omformat av *brådska* och enligt Bonniers svenska ordbok (1999, 80) är detta ord slangbetonat. På finska heter det *kiire* (73a) men man har inte kommit

på med några ungdomsspråkliga former för ordet. Utöver förkortningar och omformade ord finns det helt olika uttryck för vissa ord, såsom i exempel (74b). *Bums* betyder *genast*. Man skulle kunna säga även t.ex. *ögonaböj* som förekommer få gånger i *Sopåkarprinsen* (*bums* förekommer cirka tio gånger). I (74a) har använts ett allmänt ord, *heti*, men åtminstone jag skulle inte kunna tänka på något mer ungdomligt ord som kunde ersätta det.

I Sopåkarprinsen har översättaren använt vissa element som får meningarna att låta mycket ungdomsspråkligt.

(75) a. *Vikatikki koko ilta.* (s. 123)
b. *Vicket dunderfiasko till kväll, alltså!* (s. 118)
(76) a. *–Harmi.* (s. 224)
b. *–Vicken osis*, muttrade jag. (s. 217)

Alltså i (75b) är ett typiskt tilläggsord i de svenska ungdomarnas tal och motsvarar ganska bra de finska *siis* och *niinku. Vilken* omformas ibland genom att ersätta ljudet *l* med ljudet *c* för att få *vicket* (75b) eller *vicken* (76b). Båda de finska meningarna är ganska neutrala när man jämför dem med deras översättningar. I (75a) skulle man ha kunnat säga t.ex. *Siis niinku koko ilta meni ihan plörinäksi/harakoille/pieleen/vitulleen!* Och ett annat alternativ för (76a) skulle kunna vara t.ex. *Vitsit, mikä tuuri*.

7 UNGDOMSSPRÅK PÅ BÅDA SPRÅK

Då man översätter en text oberoende av sorten är det troligen allra lättaste att översätta sådana meningar där satsdelarna har direkta översättningsmotsvarigheter. I detta kapitel skall jag behandla sådana ungdomsspråkliga ord och uttryck som översättaren till *Sopåkarprinsen* har kunnat översätta till ungdomsspråk.

7.1 Svordomar

Svordomar är ord som liknar varandra ganska mycket i finskan och svenskan och det är ganska lätt att komma på med motsvarigheter i översättningen. Jag skall gå igenom exemplen med hjälp av en modell av Lars-Gunnar Andersson (1986, 102-109). Han indelar svordomarna i sex grupper varav hittade jag fem exempel i *Roskisprinssi* och *Sopåkarprinsen*.

Den första gruppen består av svordomar som är självständiga yttranden, t.ex. interjektioner. De kan förekomma antingen före eller efter en sats.

(77) a. *Voi helvetti*, mä ajattelin. (s. 104)
b. *Jävlar också*, tänkte jag. (s. 100)
(78) a. *Haista paska* Lulu, mä voihkaisin. (s. 172)
b. *För helvete*, Lulu! stönade jag. (s. 167)

I båda exempel har översättaren valt annorlunda alternativ för översättningar fast åtminstone i (77b) skulle man ha kunnat översätta nästan direkt, t.ex. *för helvete/helvete också*. I (78b) har man använt uttrycket *för helvete* men ett mer formellt ekvivalent alternativ (Vehmas-Lehto 2002, 27) skulle kunna vara t.ex. *skit*. Översättaren har i båda exempel använt närbegrepp (Vehmas-Lehto 2002, 40, se även 2.3 ovan).

Inom den andra gruppen finns svordomar som är löst knutna till en sats.

(79) a. –*Kato perkele*, kultakutri, Körri hörähti. (s. 60)
b. –*Se på fan*, guldlock! flabbade Körri. (s. 59)

I detta exempel har meningen översatts ungefär direkt fast det översatta uttrycket är på finska ordagrant *kato pirua*. *Perkele* har egentligen inte någon helt motsvarande svordom i svenskan utan man bör använda andra ord, som för sin del kan översättas till finska med andra ord, t.ex. *satan – saatana*, *fan – piru* eller *djävlar – pahus*. Här skulle man också kunna tala om ersättning med närbegrepp (Vehmas-Lehto 2002, 40).

Den tredje gruppen innehåller svordomar som är delar av en sats, d.v.s. subjekt, objekt, predikat, predikatsfyllnad och adverbial.

(80) a. –Sä olet *yks iso paska*, Jerker Karhunen. *Yks vitun iso paska.* (s. 232)

b. –Du är *en skitstövel*, Jerker Karhunen! *En förbannat stor skitstövel*! (s. 226)

I exempel (80a) har man använt svordomar som predikatsfyllnad (*yks iso paska*) och som gradadverbial (yks *vitun* iso paska). De är översatta ungefär direkt, men till exempel *skitstövel* heter ordagrant *paskasaapas* på finska. Det låter mycket konstigt på finska och man säger aldrig så men i svenskan är det enligt Bonniers svenska ordbok (1999, 520) ett starkt nedsättande ord. Frasen *yks* <u>*vitun*</u> *iso paska* har översatts som *en* <u>*förbannat*</u> *stor skitstövel* i (80b). *Vittu* heter *fitta* på svenska men används egentligen inte som svordom som dess finska motsvarighet. Kotsinas (2003, 166-167) påstår att *fitta* är ett slangord som också används som skällsord och/eller i sammansättningar såsom *snutfitta* för 'polis'. Översättaren har valt *förbannat* i stället som kan översättas t.ex. *kirottu, pahuksenmoinen*.

Den fjärde gruppen består av svordomar som är bestämningar till en del av en sats, d.v.s. adjektivattribut eller gradadverbial.

(81) a. Oli *hitsin* kuuma päivä, ja mä riisuin lenkkarit jaloista ja kipristelin varpaita auringossa. (s. 20)

b. Det var en *helsikes* het dag och jag drog av gympaskorna och spretade med tårna i solskenet. (s. 19)

(82) a. –Sä olet *pirun* huonossa kunnossa, mutta silti mä toivon että sä tokenet. (s. 195)

b. –Du är i *jävligt* dålig form, men jag hoppas ändå att du ska krya dej. (s. 189)

I dessa exempel är det fråga om svordomar som gradadverbial. I (81) har *hitsi* översatts som *helsike* men det passar bättre till denna kontext än en mer direkt översättning, *fanken* eller *tusan*. De används mer i interjektioner än som bestämningar. Översättaren bör tänka på kontexten då han/hon översätter en text. Ibland kan man inte använda den ordagranna

översättningen utan man måste komma på med en lämpligare lösning. Så har översättaren gjort här. *Helsike* heter på finska *helkkari* som också hade varit en lämplig bestämning i (81a): *oli helkkarin kuuma päivä….* Däremot i exempel (82) har *piru* lyckats översätta direkt som *jävlig*. *Jävligt dålig form* skulle kunna översättas till finska som *pahuksen huonossa kunnossa* men det betyder ungefär samma sak som *pirun huonossa kunnossa*.

Den femte gruppen innehåller svordomar som är delar av ord, t.ex. *skitbil*. Jag kunde inte hitta några lämpliga exempel på denna grupp i böckerna och därför kan jag inte behandla den. I *Sopåkarprinsen* har använts uttrycket *bussjäveln* på sidan 11 men det motsvarande ordet på finska heter bara *bussi* (s. 12) och därför är det inte möjligt att ta exemplet med (i detta kapitel behandlas endast fall där det förekommer ungdomsspråk på båda språk).

Inom den sista gruppen finns svordomar i mer speciella användningar, såsom som komplement till frågepronomen.

(83) a. *Mitä hittoa* mä keksisin päivien ajaksi? (s. 14)
b. *Vad tusan* skulle jag hitta på för att få dagarna att gå? (s. 14)

(84) a. *Miksi hemmetissä* kukaan taloissa ei herännyt ja soittanut kyttiä paikalle? (s. 60)
b. *Varför i helskotta* kunde ingen av grannarna vakna och ringa snuten? (s. 59)

Hitto och *hemmetti* är ganska nära varandra som svordomar. Om man bytte deras plats i meningarna i (83a) och i (84a) skulle tonen i meningarna emellertid bli kvar (*Mitä hemmettiä…, Miksi hitossa…*). I översättningarna vore kanske också en liknande bytning möjlig (*Vad i helskotta…, Varför i tusan…*).

7.2 Benämningar på människor

Ungdomarna har flera benämningar på personer som är viktiga i deras liv. Sådana är förstås föräldrarna.

(85) a. Ensio Karhunen, kirvesmies, oli mun uus *faija.* (s. 13)

b. Ensio Karhunen, snickare, blev min nya *farsa*. (s. 13)

(86) a. Ei se pahan näköinen ämmä ollut, mutta ikänsä puolesta se ois sopinut mun *mutsiksi*. (s. 39)

b. Inte för att hon hade utseendet emot sej men hon var gammal nog att vara min *morsa*. (s. 38)

(87) a. Mutta ei ne *fossiilit* lähde täältä mihinkään. (s. 182)

b. Men dom *fossilerna* flyttar ingenstans. (s. 177)

De mest allmänna benämningarna på *fader* och *moder* bland ungdomarna är *farsa* och *morsa* i svenskan och *faija* och *mutsi* i finskan och dessa benämningar använder också ungdomarna i båda böcker. Man skulle kunna säga också *mamma* och *pappa* men de är mer typiska hos barn. Motsvarande uttryck i finskan är *äiskä* och *iskä* eller *isi*. Ungdomarna i Finland kan också, i stället för *faija*, säga *fatsi*, vilket emellertid inte är lika vanligt som *faija*, åtminstone i *Roskisprinssi* används endast *faija.* Även begreppet *föräldrar* har i det finska ungdomsspråket många synonym. I exempel (87) har *fossiilit* lyckats översätta direkt som *fossilerna* men t.ex. *vanhukset* (ungefär ’de gamla’) eller *porukat* borde översättas som *morsan och farsan* eller på något annat sätt. Också i exempel (85) och (86) har översättaren lyckats med att översätta ovannämnda begrepp på ett formellt ekvivalent sätt (Vehmas-Lehto 2002, 27).

Begreppen *flicka* och *pojke* används inte väldigt ofta bland ungdomarna utan de har andra former.

(88) a. Sallalle mä sanoin, että olen yhden *kundin* luona. (s. 215)

b. Jag sa till Salla att jag kvartar hos en *kille*. (s. 209)

(89) a. Vähän matkan päässä seisoskeli kaksi *kimmaa* rinkkoineen ja ne tihisi matkasuunnitelmiaan. (s. 8)

b. Ett stycke ifrån mej stod två *brudar* med ryggsäck och dom tisslade ivrigt om vart dom var på väg. (s. 8)

(90) a. Mua ei surettanut se hetki, sillä toinen niistä, mustatukkainen mantelisilmäinen *dooris* kiehtoi mua suuresti. (s. 8)

b. Det hängde jag inte läpp för, för den ena av dom, en svarthårig *tjej* med mandelögon, var verkligen värd att spana in. (s. 8)

I varje exempel ovan har benämningarna på människor översatts på ett formellt ekvivalent sätt (Vehmas-Lehto 2002, 27). Uttrycken *tyttö* och *poika* är kanske en aning vanligare bland ungdomarna i Finland än *flicka* och *pojke* bland de svenska ungdomarna men ändå finns det också andra uttryck för dem som ungdomarna mycket använder, såsom *kundi* i stället för *poika* i exempel (88a). Enligt Nurmi (2002, 428) är *kundi* slang. Ordet har översatts ordagrant som *kille* i (88b) och dessa två benämningar förekommer mycket ofta i *Roskisprinssi* och *Sopåkarprinsen*. I finskan skulle man också kunna säga *jätkä* och i svenskan t.ex. *grabb*. I dessa två böcker förekommer det mycket mera olika benämningar på ordet *flicka*. *Kimma* i exempel (89a) är ett mycket vanligt uttryck bland ungdomarna såsom *brud* (89b) och *tjej* (90b). *Dooris* i (90a) är något sällsyntare. Därtill kan ungdomarna i Finland kalla flickor t.ex. *muija* eller *mimmi* och de svenska ungdomarna t.ex. *donna* eller *brutta* som enligt Bonniers svenska ordbok (1999, 80) är slangbetonat.

Utöver benämningarna ovan finns det i båda ungdomsspråk många uttryck som betyder kvinna.

(91) a. Onpa sulla upea irlanninsusikoira, yks *ämmä* hönkäisi, kun me mentiin niiden leirin ohi. (s. 15)

b. Schysst irländsk varghund du har, hojtade ett *fruntimmer* när vi passerade deras picknick. (s. 14)

Ämmä som här har direkt översatts som *fruntimmer* är ett av de vanligaste uttryck för *kvinna* bland ungdomarna i *Roskisprinssi*. Så verkar vara även *fruntimmer* för det förekommer i *Sopåkarprinsen* flera gånger. Andra benämningar som har använts i boken är t.ex. *kvinns* och *kärring*. I *Roskisprinssi* har man använt utöver *ämmä* t.ex. *eukko* och *akka*. Det finns olika benämningar även på man men inte så flera. På finska kan man säga t.ex. *ukko* och på svenska *gubbe* eller *snubbe*.

7.3 Kriminalitet

Några ungdomar blir inblandade i kriminalitet och därför, antar jag, finns det också ungdomsspråkliga uttryck angående det varav några används även i dessa böcker.

(92) a. –Käy soittamassa samantien *kytät* paikalle niin tästä tulee kunnon farssi. (s. 185)

b. Ring *snuten* vetja, så blir det en alla tiders fars av det här. (s. 180)

(93) a. –Ja sä päädyt *poseen*, Lulu täydensi. (s. 89)

b. –Och du blir *inburad*, fyllde Lulu i. (s. 86)

I undre världen har man egna benämningar på t.ex. polis men även ungdomarna brukar använda likadana uttryck. I *Roskisprinssi* säger ungdomarna ofta *kyttä* i stället för *poliisi* ('polis'), ibland t.ex. *sinivuokot* ('blåsippor') och översättaren har i *Sopåkarprinsen* använt vanligtvis *snuten*, den formellt ekvivalenta översättningen (Vehmas-Lehto 2002, 27). *Fängelset* har också alternativa benämningar, i *Roskisprinssi* t.ex. *pose* såsom i exempel (93a) och i *Sopåkarprinsen* säger man t.ex. *bli inburad* som i (93b). Här kan man tala om klassbyte, för substantivet, *pose*, har ersatts med verbets perfekt particip (Vehmas-Lehto 2002, 51). *Fängelset* kan heta även *kåk* i svenskan och *linna* i finskan.

Verbet *stjäla* har många synonymer i ungdomsspråket.

(94) a. Mä en tiedä mistä Jesse James sen *pölli* ja mä kätkin äkkiä niin koiran kuin lehdenkin telttaan. (s. 13)

b. Var jycken *hade snott* den hade jag ingen aning om så jag gömde kvickt både jycken och tidningen i tältet. (s. 12)

(95) a. Körri se oli joka *vohni* mun kengät. (s. 32)

b. Säkert var det Körri som *norpade* mina skor. (s. 31)

(96) a. Se on varmaan *nyysinyt* huivin jostain. (s. 155)

b. Skit i snubben, han *har* bergis *norpat* scarfen. (s. 150)

Det finska ungdomsspråket i *Roskisprinssi* är rikligt när det gäller detta verb. Man kan säga t.ex. *pölliä* (94a), *vohnia* (95a) eller *nyysiä* (96a). Verbet *vohnia* har jag inte hört tidigare, i stället känner jag till verbet *vohkia*. På det svenska ungdomsspråket kan man säga exempelvis *sno* (94b) eller *norpa* (95b), (96b). Översättaren har uppenbarligen inte kommit på med några andra uttryck för detta verb så har han använt verbet *norpa* i båda meningar i (95b) och (96b) fast det i de finska meningarna har använts olika verb. I exempel (94b) har han använt olikt

tempus än författaren i (94a): det finska verbet, *pölli*, är i imperfektet medan den svenska översättningen, *hade snott*, står i perfektform.

7.4 Drickande

Ungdomarna är bekanta med alkohol och drickande i denna roman och därför finns det många ungdomsspråkliga uttryck för denna företeelse och dess innehåll i båda böcker. Till exempel själva drickandet heter något annat på vardagsspråk, ungdomarna i dessa böcker säger inte en enda gång att de ”dricker alkohol” utan de uttrycker det på ett annat sätt.

(97) a. Se ei ollut *pämpännyt* niin usein, enkä mä edes muistanut milloin se oli viimeksi kaivanut röökiaskin esille. (s. 238)

b. Hon hade dragit ner *krökandet* och jag kunde inte ens minnas när hon senast hade krafsat fram en cigg. (s. 231)

I exempel (97) har använts det finska verbet *pämpätä* men det har översatts som substantiv, *krökandet*. Det är fråga om klassbyte (Vehmas-Lehto 2002, 51). Man skulle ha kunnat säga t.ex. *hon krökade inte så ofta längre*. Utöver verbet *pämpätä* finns det också andra uttryck för drickandet på finska. Det är vanligt, åtminstone bland ungdomarna i Finland, att olika ungdomar säger på olika sätt. Några kan säga *olla juomassa* (’dricka’) medan andra använder eufemismer och säger t.ex. *olla viihteellä* (ungefär ’ha underhållning’). Några säger *vetää lärvit* (ungefär ’dricka jättemycket, för mycket’) och alla menar att de skall dricka alkohol, några på ett mer behärskat sätt, några för mycket. Utöver *kröka*, kan de svenska ungdomarna säga t.ex. *pimpla*.

När ungdomarna dricker alkohol köper de ofta öl för det är relativt billigt och ungdomarna har råd med det. I dessa böcker dricker ungdomarna endast öl (äldre människor dricker dessutom starkare drycker). Denna dryck, ölet alltså, har också flera benämningar i båda böcker.

(98) a. Kahdessa se säilytti tyhjiä viinipulloja, ja siinä päällä olevassa oli lähinnä täysiä *keskaripulloja.* (s. 68)

b. I kylskåpet som var på fanns det mest oöppnade *flaskor mellis, mellanöl alltså*. (s. 66)

(99) a. Jotkut harrastaa muutakin kuin *kaljaa* ja kanttuveitä. (s. 115)
b. Alla sportar inte med att pimpla *bärs* tills dom stupar. (s. 110)

Öl heter *olut* på finska. Ett vardagligare uttryck för det är emellertid *kalja* (99a) vars närmaste motsvarighet på svenska är kanske *bärs* (99b). På finska kan man säga också *keskari* (98a) som är en förkortning av *keskiolut*, d.v.s. *mellanöl*. I finlandssvenskan finns en motsvarande förkortning, *mellis* och det har översättaren använt i översättningen i (98b). Enligt Zilliacus (personligt meddelande per e-post, 14.2.2005) betyder *mellis* möjligen mellanmål i rikssvenskan och därför har han förklarat uttrycket så att de rikssvenska läsarna förstår det på ett riktigt sätt. I exempel (99b) har översättaren använt enhetsbyte för sammansättningen, *keskaripulloja*, har ersatts med en fras, *flaskor mellis* (Vehmas-Lehto 2002, 50). Utöver dessa uttryck kan ungdomarna i Finland säga även *bisse* som troligen är en förfinskning av det engelska ordet *beer*.

Fylleriet har också många benämningar.

(100) a. Se takaisi *pikakännin*, sillä nehän imi viinaa kuin sienet. (s. 120)
b. Det skulle ge mej *en snabb fylla* eftersom dom drog i sej sprit som svampar. (s. 115)
(101) a. Yks ja toinen oli enemmän tai vähemmän *jurrissa*, mutta kukaan ei vielä kovin pahasti. (s. 172)
b. En och annan var *på örat* men ingen var *aspackad*. (s. 167)
(102) a. Se oli *kännissä*, tietenkin. (s. 237)
b. Hon var *på kanelen* förstås och hade suttit där länge och deppat. (s. 231)

Fylleri heter *humala* på finska. Författaren har använt t.ex. *känni* (100a) som översätts *fylla* (100b) på svenska. Man kan också säga *vara på örat* såsom i exempel (101b) som på finska är *olla jurrissa* (101a). I (101b) har översättaren använt också uttrycket *aspackad* (som skulle kunna översättas till finska som *sikakännissä*) fast det i den finska meningen har uttryckts på ett mycket mildare sätt, *ei kovin pahasti* ('inte så mycket'). I exempel (102a) finns igen uttrycket *känni* men det har översatts som *vara på kanelen* i (102b) i stället för t.ex. *vara full*. I varje exempelmening har översättaren använt enhetsbyte: sammansättningarna (*pikakännin*,

jurrissa, *kännissä*) har ersatts med fraser (*en snabb fylla*, *på örat*, *på kanelen*) (Vehmas-Lehto 2002, 50).

7.5 Adjektiv och affix

Jag har i avsnitten 5.5 och 6.6 behandlat adjektiv som ungdomarna antingen i *Roskisprinssi* eller i *Sopåkarprinsen* använder. I detta avsnitt skall jag gå igenom de adjektiv som är ungdomsspråk i de båda böckerna. Många gånger kallar ungdomarna varandra eller andra personer för någonting mindre smickrande och så gör de även i denna roman.

(103) a. Se oli *pimeä* ämmä. (s. 28)
b. Vicken *helknäpp* tjej! (s. 27)
(104) a. Meidän äijä on *pimeä*, Lulu sanoi edelleen aika poissaolevasti… (s. 40)
b. Farsan är *vrickad*, sa Lulu och lät fortfarande frånvarande. (s. 39)
(105) a. Sä olet jotenkin *skitso* tapaus. (s. 33)
b. Du är *schizofren* på nåt vis. (s. 31)

Om någon är underlig eller konstig säger ungdomarna i *Roskisprinssi* ofta t.ex. *pimeä* (’mörk’). *Pimee*, med en assimilation av bokstaven *a* till *e*, skulle också vara möjlig (jfr 5.1 ovan). I exempel (103a) och (104a) har författaren använt adjektivet *pimeä* men det har översatts på olika sätt, fast emellertid ungefär direkt. I (103b) har översättaren använt uttrycket *helknäpp* och i (104b) *vrickad*. I *Roskisprinssi* förekommer uttrycket *skitso* som är en förkortning av adjektivet *skitsofreeninen*. I det svenska ungdomsspråket brukar det väl inte förkortas utan man använder uttrycket *schizofren*, så har åtminstone översättaren gjort i exempel (105b). Enligt Eriksson (personligt meddelande per e-post, 8.3.2005) skulle man också kunna säga *cp* eller *cp-skadad*.

I boken använder ungdomarna överdrivande adjektiv när de beskriver någonting.

(106) a. Oli ne nytkin *julmetun* pitkät, mutta hillityllä vaalealla lakalla vernissattu. (s. 24)

b. Visst var dom *förbaskat* långa nu också men strukna med nåt ljust och diskret lack. (s. 22)

Julmettu kan betyda t.ex. ’svår’ eller ’fruktansvärd’ på svenska men de skulle inte kunna passa här och därför har översättaren valt ett adjektiv som ungdomarna troligen ofta använder, *förbaskat*. I stället för *julmettu* skulle författaren ha kunnat använda t.ex. *älytön* (t.ex. ’vansinnig’) eller *tajuton* (’ofattbar’) i (106a). Om att tycka mycket om någonting säger ungdomarna i *Roskisprinssi olla hulluna johonkin*.

(107) a. –Mun veli on *hulluna* noihin… (s. 121)

b. –Brorsan är *tokig* i sånt där. (s. 116)

Hullu betyder ordagrant *galen* eller *tokig* på svenska och den senare har även översättaren valt i (107b) och har således använt en formellt ekvivalent översättning (Vehmas-Lehto 2002, 27). På finska skulle man kunna säga *olla hassuna johonkin* (ungefär ’vara fånig/löjlig i ngt’) men denna fras är kanske mildare och därför anser jag att *olla hulluna* är lämpligare för denna mening.

Författaren har använt flera olika uttryck för det hur roligt ungdomarna i boken har. Här är ett exempel.

(108) a. Mä aloin olla kurkkuani myöten täynnä sen jorinoita siitä, miten *makeeta* sillä oli ollut tänä iltana… (s. 29)

b. Jag var spyfärdig av hennes fyllesnack om hur *skitkul* hon haft det under kvällen… (s. 28)

I helsingforsslangen finns uttrycket *makee* (ordagrant ’söt’) som även ungdomarna i *Roskisprinssi* använder. Den sista bokstaven *a* (make*a*) har assimilerats med bokstaven *e* för det låter mer ungdomligt på det sättet (jfr 5.1 samt exemplen 103 och 104 ovan). Detta adjektiv används alltid i denna form i denna betydelse, ingen säger t.ex. *tosi makeaa* utan *tosi makeeta.* I stället för detta adjektiv skulle man också kunna använda t.ex. adjektivet *siisti*

(’ren’): *…miten siistiä….* I (108b) har översättaren använt adjektivet *skitkul* som enligt min mening passar här utmärkt. Som jag konstaterade i 6.6, är *skit-* ett vanligt prefix bland de svenska ungdomarna.

7.6 Diverse

I avsnitten 5.6 och 6.7 skrev jag om företeelser som angår ungdomarnas liv men som kan uttryckas på ungdomsspråk endast i finskan eller i svenskan. I detta avsnitt behandlar jag företeelser som har ungdomsspråkliga benämningar både i *Roskisprinssi* och i *Sopåkarprinsen*. Ungdomarna i dessa böcker har t.ex. alldeles egna uttryck för att vara ute och cykla.

(109) a. Se oli *ihan pihalla*. (s. 18)
b. Hon var *alldeles väck*. (s. 18)

Ungdomarna i *Roskisprinssi* säger *olla ihan pihalla* såsom i exempel (109a) men det finns även andra alternativ som författaren skulle ha kunnat använda, exempelvis *se ei tajua mistään mitään* (’hon fattar ingenting’) eller *se on ihan out* (’hon är alldeles out’) där förekommer det engelska ordet *out*. I exempel (109b) har översättaren använt uttrycket *väck* som enligt Bonniers svenska ordbok (1999, 668) och Svenskt språkbruk (2003, 1362) är vardagsspråk. Egentligen skulle man kunna säga att hela meningen i (109) har översatts på ett formellt ekvivalent sätt (Vehmas-Lehto 2002, 27).

I dessa böcker talar ungdomarna även om olika avsöndringar på ett visst sätt.

(110) a. –*Kusihätä* mulla kyllä on… (s. 28)
b. –Men *pissnödig* är jag. (s. 27)

Den tekniska termen, *urin*, heter *virtsa* på finska. I dessa böcker använder ungdomarna emellertid aldrig dessa begrepp. I *Roskisprinssi* säger man *kusi*. Det finns också en eufemism för detta begrepp, *pissa* som används särskilt av barn och är ett mycket mildare uttryck än

kusi. I *Sopåkarprinsen* däremot säger ungdomarna *piss* såsom i exempel (110b). Därtill kan man säga att man *kissar* eller *pinkar*. I detta exempel har översättaren använt klassbyte eftersom substantivet *kusihätä* har ersatts med ett adjektiv, *pissnödig* (Vehmas-Lehto 2002, 51).

Det finns vissa företeelser och artiklar som hör stadigt till ungdomarnas liv i denna roman. Sådana är t.ex. värnplikt (se 5.6), sex och motorcyklar.

(111) a. –Körri *meni inttiin*, Lulu kertoi. (s. 104)

b. –Han *ligger i lumpen*, sa Lulu. (s. 100)

(112) a. Ja sillä oli *kortsupaketti*, jonka se kaivoi vähän hämillään kassistaan esiin. (s. 203)

b. …och hon hade *ett paket kådisar* som hon lite generat rotade fram ur kassen. (s. 197)

(113) a. Sillä on *upea prätkä* ja se tietää aina, missä on kovat bileet. (s. 106)

b. Han har *en dösnygg mc* och han har jämt koll på var det är hålligång. (s. 101)

I exempel (111a) har författaren använt frasen *mennä inttiin*. Begreppet *intti* kommer från förkortningen SA INT som betyder *Suomen armeijan materiaalihuolto (intenduuri)* (’materialunderhållet i den finska armén’). Ett mer officiellt sätt är att säga *mennä armeijaan* (ordagrant ’gå i armén’) eller *suorittaa asepalvelus* (’fullgöra sin värnplikt’). Men så säger ungdomarna inte. Översättaren har i (111b) använt frasen *ligga i lumpen* som är mycket vanlig men man kan säga också *göra lumpen* eller t.o.m. *lumpa*. I finskan har man inte särskilt många benämningar på denna företeelse. För *kondomen* däremot har ungdomarna i Finland flera alternativ. Det mest allmänna uttrycket är *kortsu* (112a) vars direkta översättning är *kådis* (112b) men man skulle kunna använda även metaforer och säga t.ex. *sukelluspuku* (’dykardräkt’). I exempel (112b) har översättaren använt enhetsbyte genom att ersätta sammansättningen, *kortsupaketti*, med en fras, *ett paket kådisar* (Vehmas-Lehto 2002, 50). Särskilt tonåriga pojkar är mycket intresserade av motorcyklar som heter *moottoripyörä* (i singularis) på finska. Ungdomarna i Finland säger emellertid ofta *prätkä* (113a) eller *motskari*. Översättaren har använt uttrycket *mc* i exempel (113b) som enligt Eriksson

(personligt meddelande per e-post, 23.2.2005) är en förkortning av ordet *motorcykel*. I *Sopåkarprinsen* förekommer också flera gånger benämningen *båge*.

Utöver ord och uttryck som angår vissa företeelser finns det i böckerna också några drag i sättet att tala som är kännetecknande för ungdomarna.

(114) a. *Älä puhu mulle soopaa, pliis.* (s. 102)
b. *Du, spola skitsnacket är du bussig.* (s. 100)

Ungdomarna i *Roskisprinssi* säger t.ex. *pliis* som är ett anpassat lånord från engelskans *please*. I finskan finns det egentligen inte något helt motsvarande uttryck (med undantag av *ole kiltti*, 'var snäll'), därför har man troligen lånat ordet från engelskan och särskilt ungdomarna använder det ganska ofta. I (114b) har *pliis* översatts *är du bussig*. I början av den översatta meningen finns *du* som motsvarar det finska *kuule* ('hör') och denna mening skulle kunna översättas till finska t.ex. så här: *kuule, kelaa yli toi paskanjauhaminen, pliis*. Denna tillbakaöversättning ('back-translation', Vehmas-Lehto 2002, 127) låter mycket ungdomligare än meningen i (114a) men *pliis* i slutet ger den ungdomliga tonen även för originalmeningen.

7.7 Ungdomsspråk på olika sätt

Till sist skall jag presentera några fall där ungdomsspråket förekommer på olika sätt i olika språk. Det kan hända att i den finska meningen t.ex. verbet är ungdomsspråk men kan inte översättas till svenska på ungdomsspråk. Då måste man uttrycka ungdomsspråket på något annat sätt om möjligt, t.ex. genom vissa ungdomliga adjektiv. Denna företeelse kallas kompensation (Vehmas-Lehto 2002, 41) och den har översättaren använt i alla dessa sista meningar. I svenskan finns det några pronomina och verb som ofta brukar förkortas och om det inte finns någon annan möjlighet att uttrycka ungdomsspråket så kan man åtminstone använda dessa pronomina eller verb.

(115) a. Eikä tässä ollut missään *puhelinkiskaa*, mistä soittaa *valkotakkiset* paikalle. (s. 19)

b. Och inte kunde jag ringa efter ambulans eftersom det inte fanns *nån* telefonkiosk nära. (s. 18)

(116) a. Ellei jotakuta kohtaisi *sydäri* kesken kiihdytyksen. (s. 93)

b. Om inte *nån* av *dom* fick hjärtslag mitt i det roliga. (s. 89)

(117) a. *Se* esitteli itsensä ja kertoi olevansa lukion äidinkielen *maikka.* (s. 111)

b. Hon presenterade *sej* och *sa* att hon undervisade i finska på gymnasiet. (s. 106)

I exempel (115a) har använts begreppen *puhelinkiska* och *valkotakkiset*. Det förra är en omformning av *puhelinkioski* (se 5.4 ovan) och det senare, *valkotakkiset* ('de i vita jackor'), betyder sjukhuspersonal. På svenska kan man uppenbarligen inte uttrycka dessa begrepp på liknande sätt och därför har översättaren endast kunnat uttrycka ungdomsspråket via förkortningen av pronomenet *någon*. *Puhelinkiska* har översatts till den skriftspråkliga formen, *telefonkiosk* och *valkotakkiset* har ersatts med fordonet, *ambulans*. I exempel (116) är det samma sak. *Sydäri* är en förkortning av *sydänkohtaus* och är det enda ungdomsspråkliga begreppet i meningen. I översättningen har man uttryckt ungdomligheten genom att använda de vardagliga formerna av pronomina *någon* och *dem*, *sydäri* har översatts till *hjärtslag*. I (117a) har ungdomsspråk uttryckts vid två ställen. Subjektet *hän* ('hon') har ersatts med *se* ('den'), vilket är mycket vanligt i den vardagligare finskan, och i stället för *opettaja* ('lärare') har man använt begreppet *maikka* som är en förkortning av *maisteri* ('magister'). Översättaren har ersatt yrkesbenämningen med verbet *undervisa* fast det också i svenskan finns ungdomsspråkliga uttryck för lärare, t.ex. *majen* och *frollan* (Eriksson, personligt meddelande per e-post, 23.2.2005). Det har även hänt ett klassbyte för substantivet har ersatts med ett verb (Vehmas-Lehto 2002, 51). I (117a) skulle man också ha kunnat använda uttrycket *äikkä* i stället för *äidinkieli* ('modersmål') för att låta mer ungdomlig. I svenskan måste man använda den rätta formen av tredje person singularis och därför kan man inte översätta *se* till ungdomsspråk. I stället har översättaren igen använt vanliga vardagliga former av *sig* och *sade*.

Det kan även hända att man i den källspråkliga meningen inte kan använda andra ungdomsspråkliga uttryck än avvikelser från skriftspråket men när man översätter meningen till målspråket är det möjligt att uttrycka ungdomsspråket på ett bättre sätt.

(118) a. *Ne maksoi* siitä, että *ne sai* jutella hetken jonkun kanssa. (s. 37)

b. För *fruntimren* var det pengar värt att få *snacka* en stund med *nån*. (s. 36)

(119) a. *Mun mielessä* oli käynyt ajatus, että *mä* palauttaisin ne Lululle *yks* kerrallaan aamulehden mukana. (s. 42)

b. Jag hade fått den ljusa idén att ge *dom* tillbaka en och en tillsammans med *morronblaskan*. (s. 40)

(120) a. *Se* tarjosi *mulle* automaattisesti, ja *mä pudistin päätä.* (s. 131)

b. Hon *bjussade* automatiskt men jag ruskade på *huvet*. (s. 126)

I exempel (118a) har ungdomsspråkligheten uttryckts genom att använda formerna *ne maksoi* och *ne sai* i stället för *he maksoivat* (’de betalade’) och *he saivat* (’de fick’). I båda fraser har tredje person pluralis uttryckts på ett vardagligt sätt och i verben har kännetecknet för pluralis utelämnats. I översättningen har man fått ungdomligheten med genom att ersätta överbegreppet, *de*, med ett underbegrepp, *fruntimren*, (Vehmas-Lehto 2002, 38-39) och genom att använda verbet *snacka* i stället för *prata.* Utöver dessa har man använt även den vardagliga formen *nån*. I (119a) och (120a) har författaren använt den ungdomliga formen, *mä*, i stället för *minä* (’jag’) och utelämnat även possessivsuffixen *mun (minun) mielessäNI* och *pudistin päätäNI.* Därtill har man i (119a) använt förkortningen *yks* av räkneordet *yksi* (’ett’) och i (120a) har man ersatt *hän* (’hon’) med *se* (’den’). I översättningarna i (119b) och (120b) har man lyckats med att uttrycka ungdomsspråket med vissa ungdomliga begrepp. Begreppet *morgontidning* har ersatts med *morronblaska*, verbet *bjuda* med *bjussa* och begreppet *huvud* med *huve. Dem* har också ersatts med *dom*.

Ibland finns det sådana meningar som innehåller ”riktiga” ungdomliga begrepp eller verb både på källspråk och på målspråk om än vid olika ställen.

(121) a. –*Mun tarttee* varmaan lähteä tästä, *se* sanoi ja nousi ylös. (s. 72)

b. –*Du*, jag måste *dra*, *sa* hon och reste *sej*. (s. 70)

(122) a. –Fred Travolta, *mä* esittäydyin ja lykkäsin tyhjän *kokispullon* sen käteen. (s. 89)

b. –Fred Travolta, presenterade jag *mej* och daskade den tomma läskflaskan i *kardan* på henne. (s. 86)

I exempel (121a) skulle den rätta formen för frasen *mun tarttee* vara *minun täytyy*. Fast *tarttee* är en omformning av verbet *tarvitsee* (’behöver’), skulle man ändå välja verbet *täytyy* (’måste’) för att uttrycka frasen på skriftspråk. Det är möjligt att säga *minun tarvitsee lähteä* men det är vanligare att säga *minun täytyy lähteä*. Frasen har översatts i exempel (121b) *du, jag måste dra* där ungdomligheten har uttryckts med hjälp av interjektionen *du* och verbet *dra*. De båda kan översättas till finska på ungdomsspråk, frasen i exempel (121a) skulle kunna lyda: *kuule, mun tarttee varmaan häipyä tästä.* Utöver dessa ungdomsspråkliga uttryck finns det även *se* i stället för *hän* (’hon’) i (121a) och *sa* samt *sej* i stället för *sade* och *sig* i (121b). I exempel (122a) finns utöver förkortningen *mä* (*minä*, ’jag’) även begreppet *kokispullo* som är en förkortning av *coca-colapullo*. Det skulle kunna översättas som *en flaska av cola* men av någon anledning har översättaren valt begreppet *läskflaska.* Ungdomligheten har man emellertid fått med via det ungdomsspråkliga begreppet *karda* och även via den lilla avvikelsen från skriftspråket, *mej*.

8 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Analysen av detta material visar att översättning av ungdomsspråk inte är relativt lätt, men möjligt. Man måste i första hand känna till ungdomsspråket i målspråket men också i källspråket. Utöver att kunna översätta ungdomsspråkliga drag där det är möjligt bör översättaren även kunna lägga ungdomsspråkliga drag till sådana ställen där författaren inte har använt dem (av någon anledning). Detta betyder att översättaren måste använda flera olika översättningsmetoder under översättningsprocessen.

I *Sopåkarprinsen* har översättaren använt olika översättningsmetoder och översättningsbyten på flera ställen. Ibland har dessa lösningar varit nödvändiga, ibland inte. Några gånger har han varit tvungen att lägga till en förklaring då han har använt ett vardagligt ord, t.ex. *mellis* i 7.4, så att det ungdomsspråkliga draget skulle förstås på ett riktigt sätt. Kapitel 5 visar att det ibland är omöjligt att översätta det ungdomsspråkliga draget. Två olika språk kan aldrig motsvara varandra fullständigt och därför skulle det inte vara möjligt att göra en komplett formellt ekvivalent översättning av en hel roman. Det finns alltid några skillnader. Därför har översättaren inte kunnat översätta flesta av de ungdomsspråkliga orden och uttrycken i exempelmeningarna i kapitel 5 till ungdomsspråk: i svenskan finns det inte några medel att uttrycka dem på ungdomsspråk. Det finns dock fall där man skulle ha kunnat göra så men av någon anledning har översättaren valt en mer allmänspråklig form. Orsakerna kan vara flera: det har låtit bättre med ett vanligare ord i meningen eller kontexten har krävt det, o.s.v.

I kapitel 6 presenterade jag fall där översättaren måste ha använt sin fantasi och kännedom om ungdomsspråket. Enligt min mening har han lyckats väl att komma på ungdomsspråkliga drag på ställen där författaren har använt endast skriftspråk: översättaren har använt ortografiförändringar, anglicismer och andra typiska ungdomsspråkliga ord och uttryck i sin översättning.

I det sista kapitlet i analysdelen koncentrerade jag mig på att forska i sådana fall där det har varit möjligt att i översättningen ge formellt ekvivalenta motsvarigheter för de finska ungdomsspråkliga uttrycken. Det finns dock flera ställen där översättaren har använt klassbyte i onödan men annars kan man konstatera att det också finns sådana finska ungdomsspråkliga

ord och uttryck som är möjliga att översätta ”direkt” till svenska och således förmedla ungdomligheten.

I avsnitt 7.7 behandlade jag fall där de källspråkliga meningarna innehöll ungdomsspråkliga drag på vissa ställen och som inte kunde översättas på något sätt. Översättaren löste problemet genom att använda ungdomsspråk vid andra ställen i meningarna. På detta sätt kunde han bevara ungdomligheten.

Denna undersökning bevisar att ungdomsspråkligheten i *Roskisprinssi* har kunnat förmedlas till *Sopåkarprinsen*. Båda böcker är på ungdomsspråk fast de ungdomsspråkliga dragen sitter på olika ställen ibland. I analysdelen kritiserade jag några fall där antingen författaren eller översättaren inte har använt ungdomsspråk fast det har varit möjligt. Man bör emellertid tänka på kontexten och helheten. Det skulle vara ganska tungt att läsa en bok där en viss stil har använts vid alla möjliga ställen. Det räcker med att förkorta och omforma vissa ord och översätta bara vissa ord och uttryck till ungdomsspråk.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att romanen *Sopåkarprinsen* är helt skriven på ungdomsspråk men är lätt att läsa såsom originalverket *Roskisprinssi*. Översättaren har lyckats med att förmedla den ungdomliga stämningen, dessa två böcker är en och samma roman. Det skulle vara intressant att få veta hur olika översättningar två översättare kunde skriva på basis av *Roskisprinssi.* I denna avhandling har jag bara en översättning med men en jämförelse mellan två översättningar skulle vara intressant. Hur skulle de skilja sig från varandra, särskilt gällande ungdomsspråk?

LITTERATUR

Primärkällor

Lehtinen, T. (1991). *Roskisprinssi.* Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Lehtinen, T. (2002). *Sopåkarprinsen*. Tenala: Bokförlaget Idun.

Sekundärkällor

Andersson, L.-G. (1986). *Fult språk*. *Svordomar, dialekter och annat ont*. Malmö: Carlsson Bokförlag AB.

Bergman, G. (1970). *Slang och hemliga språk*. Lund: Berlingska Boktryckeriet.

Bonniers svenska ordbok. (1999). Sjunde upplagan. Stockholm: Albert Bonniers Förlag AB.

Carlson, L. (1997). Looginen semantiikka kääntäjän apuvälineenä. I Korimo-Girod N. (red.), *Kontrastiivinen tarkastelu kääntäjän apuna*. Publications du Département des Langues Romanes 12. Helsinki: Université de Helsinki, 89-116.

Gibson, H. (1969). *Svensk slangordbok*. Stockholm: Alb. Bonniers boktryckeri.

Ikola, O. (1992). Omistusliitteiden harvinaistuminen. I Yli-Vakkuri V., Länsimäki M., Nyman A. (red.), *Yhteiskunta muuttuu – kieli muuttuu*. Nykysuomen Seuran 10-vuotisjuhlakirja. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 176-196.

Inet 1: http://www.nuorisokirjailijat.fi/lehtinentuija-b.shtml, 17.1.2005 kl. 12.59.

Inet 2: http://www.nuorisokirjailijat.fi/lehtinentuija.shtml#top, 17.1.2005 kl. 12.45.

Inet 3: http://www.nuorisokirjailijat.fi/zilliacusberndt-b.shtml, 17.1.2005 kl. 13.19.

Inet 4: http://www.nuorisokirjailijat.fi/zilliacusberndt.shtml, 17.1.2005 kl. 13.17.

Ingo, R. (1991). *Från källspråk till målspråk. Introduktion i översättningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Ivars, A-M. (1998). Om konsten att svära. I Lehti-Eklund H. (red.), *Samtalsstudier*. Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet B:19, Helsingfors: Helsingfors universitet, 105-119.

Koivusalo, E. (1979). Mitä on yleiskieli ja miten se muuttuu. I Kahila S. (red.), *Elävää suomea*. Yleisradion kieliopas. Jyväskylä: Gummerus, 11-25.

Kotsinas, U.-B. (1996a). Bangslang. I *Språket lever!* Festskrift till Margareta Westman den 27 Mars 1996. Norstedts förlag AB, 154-163.

Kotsinas, U.-B. (2003). *En bok om slang, typ*. Stockholm: Norstedts ordbok.

Kotsinas, U.-B. (1996b). *Ungdomsspråk*. Ord och stil. Språkvårdssamfundets skrifter 25. 184 pp. Uppsala: Hallgren & Fallgren.

Ljung, M. (1988). *Skinheads, hackers & lama ankor. Engelskan i 80-talets svenska.* Stockholm: Bokförlaget Trevi AB.

Mounin, G. (1986). *Les problèmes théoriques de la traduction*. Nouvelle édition. France: Éditions Gallimard.

Nida, E. A. & Taber, C. R. (1982). *The Theory and Practice of Translation. Helps for Translators.* Prepared under the Auspices of the United Bible Societies. Volume VIII. 2. repr. Leiden, The Netherlands: Brill.

Nuolijärvi, P. (1992). Naisen kielet: nouseva ja laskeva vesi, rajaton tila. I Yli-Vakkuri V., Länsimäki M., Nyman A. (red.), *Yhteiskunta muuttuu – kieli muuttuu*. Nykysuomen Seuran 10-vuotisjuhlakirja. Helsinki: Werner Söderstöm Osakeyhtiö, 46-67.

Nurmi, T. (2002). *Uusi Suomen kielen sanakirja.* Valitut Palat. Toinen painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Pennanen-Mattila, L. (1979). Lasten- ja nuortenohjelmien kieli. I Kahila S. (red.), *Elävää suomea*. Yleisradion kieliopas. Jyväskylä: Gummerus, 60-64.

Penttinen, K. (1979). Kielenkäyttäjä Yleisradiossa. I Kahila S. (red.), *Elävää suomea*. Yleisradion kieliopas. Jyväskylä: Gummerus, 30-36.

Seleskovitch, D. & Lederer, M. (1984). *Interpréter pour traduire*. Publications de la Sorbonne. Paris, France: Didier Érudition.

Sorvali, I. (1990). *Studier i översättningsvetenskap*. Uleåborg: Institutionen för nordiska språk vid Uleåborgs universitet.

Sorvali, I. (1983). *Översättandets teori och praktik*. Helsinki: Gaudeamus.

Sorvali, I. & Lindberg E. (1987). *Översättningsanalys*. Kouvolan kääntäjänkoulutuslaitoksen julkaisuja N:o 2. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Suomi-ruotsi-suomi-sanakirja (2000). Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Svenskt språkbruk. Ordbok över konstruktioner och fraser. (2003). Svenska språknämnden och Norstedts Ordbok.

Tiisala, S. (1997). Kontrastiivinen analyysi ja kääntäjä. I Korimo-Girod N. (red.), *Kontrastiivinen tarkastelu kääntäjän apuna*. Publications du Département des Langues Romanes 12. Helsinki: Université de Helsinki, 7-17.

Tommola, H. (1997). Onko kieliopillisia käännösongelmia olemassa? I Korimo-Girod N. (red.), *Kontrastiivinen tarkastelu kääntäjän apuna*. Publications du Département des Langues Romanes 12. Helsinki: Université de Helsinki, 31-57.

Vehmas-Lehto, I. (2002). Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännösteoriaan. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Widmark, G. (1996). När ordleken blir allvar. I *Språket lever!* Festskrift till Margareta Westman den 27 mars 1996. Norstedts förlag AB, 296-302.